Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Hans Pfaall Diye Birinin Benzeri Görülmemiş Serüveni

Ateşli hayallerle dolu bir yürekle,
Ki kumandası bende.
Yanan bir mızrakla ve rüzgardan bir atla,
Gezinmeye gidiyorum, ıssızlığa.
TOM OBEDLAM'IN ŞARKISI.

Rotterdam'dan gelen son haberlerden anlaşıldığı kadarıyla şehir büyük bir felsefi heyecan içinde. Gerçekten de orada olan olay o kadar beklenmedik - o kadar benzersiz - yerleşik kanılara öylesine ters ki - çok yakında tüm Avrupa'nın ayağa kalkacağından, fizikte, mantıkta ve astronomide kargaşalar yaşanacağından eminim.

Anlaşıldığı kadarıyla------- 'ın--------gününde (tarihten emin değilim) büyük bir insan kalabalığı, belirtilmeyen amaçlar uğruna, güzel Rotterdam şehrinin büyük Ticaret Meydanı'nda toplandı. Sıcak bir gündü - mevsim için fazlasıyla sıcaktı - yaprak bile kımıldamıyordu; ve kalabalık, mavi gökkubbeye bolca saçılmış geniş, beyaz bulut kümelerinin arada sırada yağdırdığı ahmak ıslatanlara aldırmaz görünüyordu. Yine de öğle civarında kalabalığa hafif, ama dikkat çekici bir heyecan dalgası yayıldı; on bin ağız hep birden konuşmaya başladı; ve hemen ardından da on bin yüz yukarı, göğe çevrildi, on bin pipo aynı anda on bin ağzın kenarından düştü[27] ve ancak Niagara şelalesinin gürlemesiyle karşılaştırılabilecek bir haykırış Rotterdam'da ve civarında uzun uzun, gürültüyle, şiddetle yankılandı.

Bu velvelenin sebebi az sonra yeterince anlaşıldı. Az önce bahsedilen o keskin hatlı bulut kümelerinden birinin arkasından yavaşça tuhaf, heterojen, ama görünüşe göre katı bir nesne çıktı. Şekli öyle tuhaftı ki, aşağıdaki ağızları açık,

gürbüz kasabalılar tarafından herhangi bir şekilde anlaşılması ya da yeterince takdir edilmesi olanaksızdı. Ne olabilirdi? Rotterdam'daki tüm şeytanlar adına, hangi kötü haberin taşıyıcısıydı acaba? Kimse bilmiyordu; kimse hayal edemiyordu; kimse —belediye reisi Mynheer Superbus Von Underduk bile— bu gizemi çözecek en ufak bir ipucuna sahip değildi. Böylece, yapılabilecek daha mantıklı bir şey olmadığından, herkes piposunu dikkatle ağzının kenarına geri yerleştirdi ve yukarıdaki fenomene gözünü diktikten sonra piposundan birer nefes çekti, durdu, paytak paytak yürüdü ve dikkat çekici bir şekilde homurdandı - sonra paytak paytak geri döndü, homurdandı, durdu ve son olarak - piposundan birer nefes çekti.

Bu arada bu büyük merakın hedefi ve bunca dumanın sebebi olan nesne o güzel şehrin üstünde alçalmaya başladı. Birkaç dakika sonra net görülebilecek kadar alçalmıştı. Görünüşe bakılırsa -evet! Kesinlikle bir tür balondu; ama Rotterdam'da daha önce hiç böyle bir balon görülmemişti. Sorarım size, şimdiye kadar kim sırf kirli gazete kağıtlarından bir balon yapıldığını işitmiştir ki? Hollanda'da kimsenin işitmediği kesindi; buna karşın burada, insanların burunlarının dibinde, daha doğrusu biraz üstünde, en güvenilir kaynaklardan öğrendiğim kadarıyla daha önce kimsenin benzer bir amaçta kullanmadığı bir materyalden yapılma, bahsettiğimiz şey durmaktaydı. -Bu, Rotterdamlıların sağduyularına yapılmış korkunç bir hakaretti. Fenomenin şekline gelince, o daha da ayıp bir şeydi. Ters dönmüş, dev bir deli külahından başka bir şey değildi. Ve kalabalık daha yakından bakıp tepesinden dev bir püsküllün sarktığını ve üst kenarın ya da koninin dibinin çevresinde koyun çanlarını andıran, sürekli Berty Martin şarkısına uygun ritim tutan bir küçük aletler çemberini görünce, bu benzerliği daha da güçlü bir şekilde fark etmeye başladı. Ama daha kötüsü de vardı. -Bu fantastik makinenin ucundan, mavi kurdelelere bağlı dev, rengi soluk bir kunduz şapkası sarkıyordu; kenarının genişliği mükemmeldi ve yarımküre şeklinde tepesinde siyah bir kurdeleyle gümüş bir toka vardı. Ancak Rotterdamlılar'dan birçoğunun aynı şapkayı daha önce defalarca görmüş olduklarına yemin etmesi ilginçti; hattâ bütün kalabalık ona tanıyan gözlerle bakıyor gibiydi. Grettel Pfaall ise onu görür görmez sevinçli bir şaşkınlık nidası attı ve onun kocasının şapkasının aynısı olduğunu ilan etti. Pfaall beş yıl önce üç arkadaşıyla birlikte aniden ve anlaşılmaz bir şekilde ortadan kaybolmuş olduğundan ve bu anlatıda olanlara kadar onlardan tüm uğraşılara karşın haber alınamadığından, bu olay daha da ilginçlik kazanıyordu. Yakın bir zamanda

şehrin güneyindeki ıssız bir yerde, tuhaf görünüşlü süprüntülerin arasına karışmış, insan kemiği olduğu düşünülen bir takım kemikler bulunmuştu; ve bazıları burada hunharca bir cinayetin işlendiğini ve kurbanların da büyük olasılıkla Hans Pfaall'la arkadaşları olduğunu öne sürecek kadar ileri gitmişlerdi. - Ama biz devam edelim.

Balon (çünkü balon olduğu şüphesizdi) şimdi yerin otuz metre kadar yukarısına inmişti ve kalabalık içindeki kişinin kim olduğunu rahatça görebiliyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bu oldukça acayip biriydi. Boyu altmış santimden fazla olamazdı, ama bu yükseklik bile, göğsüne kadar çıkan ve balonun iplerine bağlı olan yuvarlak bir kasnak tarafından tutuluyor olmasa *dengesini* kaybetmesine ve düşmesine yol açacaktı. Küçük adamın gövdesi orantısız biçimde enliydi ve genel görünüşüne son derece abes bir yuvarlaklık veriyordu. Ayakları görünmüyordu tabii. Elleri kocamandı. Kır saçı arkadan *kuyruk* yapılmıştı. Kanca burnu şaşılacak kadar uzun ve kışkırtıcıydı; gözleri iri ve parlak, bakışları keskindi; çenesi ve yanakları, yaşlılıktan kırış kırış olsa da, geniş, tombul ve kat kattı; ama başın herhangi bir yerinde kulağı andıran bir şeye rastlanmıyordu. Bu ufak tefek tuhaf centilmen gök mavisi satenden, bol bir takım giymişti. Dar pantolonu dizlerden gümüş tokalarla sıkıştırılmıştı. Yeleği parlak san bir kumaştandı. Başının bir kenarına beyaz, tafta bir şapka çapkınca kondurulmuştu. Kıyafetini tamamlamak üzere, boynunu kan kırmızısı ipek bir mendil sarıyor ve göğsüne zarif şekilde düşerken düğümlenip inanılmaz boyutlardaki garip bir kravata dönüşüyordu.

Az önce söylediğim gibi, yerin otuz metre kadar üstüne alçaldıktan sonra ufak tefek, yaşlı centilmen birden telaşa kapıldı ve *toprağa* daha fazla yaklaşmaya isteksiz göründü. Böylece güçlükle kaldırdığı branda bezinden bir torbadan bir miktar kum boşaltarak bir anda havada asılı kaldı. Sonra telaşlı ve sinirli hareketlerle ceketinin cebinden büyük, maroken kaplı bir defter çıkardı. Bunu elinde şüpheyle tuttu; sonra büyük bir şaşkınlıkla inceledi ve defterin ağırlığından hayrete düşmüş göründü. Sonunda defteri açtı ve içinden kırmızı balmumuyla mühürlenmiş ve kırmızı şeritle özenle bağlanmış dev bir mektup çıkarıp belediye reisi Superbus Von Underduk'un tam ayaklarının dibine attı. Ekselansları mektubu almak için eğildi. Ama hâlâ epey rahatsız görünen ve anlaşıldığı kadarıyla kendisini Rotterdam'da tutacak başka işi olmayan baloncu tam bu anda gitme hazırlıklarına başladı; ve tekrar yükselmesi için biraz daha safra atması gerektiğinden, aşağı arka arkaya, içindekileri boşaltma zahmetine girmeden yarım düzine torba attı ve bunların hepsi de, büyük bir talihsizlik eseri, belediye reisinin sırtına düştü ve onun bütün Rotterdamlıların gözleri önünde en az yarım düzine kez yerde yuvarlanmasına yol açtı. Ancak yüce Underduk'un ufak tefek yaşlı adamın bu münasebetsizliğini cezasız bıraktığı düşünülmesin. Tam tersine, söylenenlere göre, yerde yarım düzine kez yuvarlanışı sırasında piposundan en az yarım düzine belirgin ve öfkeli nefes çekti; bu arada pipoyu da sımsıkı tutmaktaydı ve öleceği güne dek de sımsıkı tutmayı sürdürmeyi düşünmektedir (Tanrı'nın izniyle).

Bu arada balon bir tarlakuşu gibi yükseldi ve kentin tepesinde süzülerek, sonunda içinden tuhaf bir şekilde çıktığı bulutun benzeri bir başka bulutun içinde gözden kayboldu; böylece Rotterdam'ın saygıdeğer vatandaşlarının meraklı gözlerine bir daha görünmedi. Şimdi bütün dikkatler, inişi ve daha sonraki sonuçlan Ekselans Von Underduk'un hem vücuduna, hem de kişisel itibarına son derece ağır darbeler indiren mektuba yönelmişti. Ancak bu üstdüzey devlet görevlisi yerde yuvarlanırken mektubu korumak gibi önemli bir hususu düşünmeyi, inceleyince mektubun en uygun ellere düştüğünü ve Rotterdam Astronomi Yüksekokulu'nun Dekanı ile Dekan Yardımcısı olarak kendisi ile Profesör Rubadub'a gönderildiğini anlamayı ihmal etmemişti. Böylece bu iki önemli adam mektubu oracıkta açtılar ve içinde aşağıdaki sıradışı ve gerçekten de çok ciddi yazıyı buldular:-

Rotterdam şehri Astronomi Yüksekokulu Dekanı ve Dekan Yardımcısı Ekselansları Von Underduk ve Rubadub'a.

Ekselansları, beş yıl önce açıklanamaz olduğu düşünülen bir şekilde Rotterdam'da ortadan kaybolan, Hans Pfaall adlı körük tamircisi, mütevazı zanaatkarı ve üç arkadaşını belki anımsarsınız. Eğer sizi memnun edecekse Ekselansları, bu mektubun yazarı olan ben, Hans Pfaall'ın ta kendisiyim. Rotterdamlıların çoğu kırk yıl boyunca Sauerkraut adlı dar sokağın girişindeki küçük bir tuğla evde oturduğumu ve kaybolduğum sırada da orada oturmakta olduğumu bilirler. Atalarım da anımsanamayacak kadar uzun bir süre orada oturmuştur - onlar da benim gibi saygın ve gerçekten kazançlı körük tamiri mesleğiyle uğraşmıştır: Çünkü, gerçeği söylemek gerekirse, son yıllara dek herkesin kafası politikayla meşgul olduğundan dürüst bir Rotterdamlı benimkinden iyi bir mesleği ne arzulayabilir ne de hak edebilir. İtibarı iyiydi, iş bulma derdi hiç yoktu, pjra ya da hayır duası almakta hiç sıkıntı çekmiyordum. Ama söylediğim gibi özgürlüğün, uzun söylevlerin, radikalizmin etkilerini kısa sürede his-

setmeye başladık. Bir zamanlar dünyanın en iyi müşterileri olan kişiler şimdi bizi bir an durup düşünmüyorlardı. Devrimler hakkında yazılanları okumak, aklın ilerleyişine ve çağın ruhuna ayak uydurmak tüm vakitlerini alıyordu. Eğer bir ateşin canlandırılması gerekiyorsa bunu bir gazeteyle yapabiliyorlardı; hükümet zayıfladıkça sanki deri ve demir, aynı oranda dayanıklılık kazandı. Bundan eminim -çünkü kısa sürede Rotterdam'da yamanmaya ya da çekiçlenmeye ihtiyaç duyan tek bir körük kalmadı. Bu katlanılmaz bir durumdu. Kısa sürede meteliksiz kaldım; ve bakmak zorunda olduğum bir karımla çocuklarım olduğundan sırtımdaki yük giderek dayanılmayacak biçimde ağırlaştı ve oturup saatlerce yaşamımı en uygun şekilde sona erdirme yöntemi üstüne düşünmeye başladım. Bu arada alacaklılar bana düşünmek için pek zaman tanımıyordu. Evim sabahtan akşama dek kelimenin tam anlamıyla kuşatma altındaydı. Beni özellikle endişelendiren üç kişi vardı ki, bunlar sürekli kapımın önünde bekleyip bana dava açma tehdidinde bulunuyordu. Bu üçünü bir elime geçirirsem onlardan en acı şekilde intikam almaya yemin ettim; ve inanıyorum ki, beni intihar planlarımı hemen eyleme geçirmekten, beynimi bir alaybozanla uçurmaktan alıkoyan da bu beklentinin verdiği hazdı. Ancak öfkemi gizlemeyi ve onları vaatler ve tatlı sözlerle oyalamayı uygun buldum, ta ki elime bir intikam fırsatı geçene dek.

Bir gün, onları atlatmışken ve her zamankinden de keyifsizken, en ara sokaklarda uzun süre aylak aylak gezindikten sonra bir kitap standının köşesinin önüne geldim. Yanı başımda bir sandalye görünce hemen ona oturdum ve sebebini bilmeden elime geçen ilk kitabı okumaya başladım. Bu ya Berlinli Profesör Encke, ya da benzer bir adı olan bir Fransız tarafından Spekülatif Astronomi üstüne yazılmış küçük bir bilimsel inceleme risalesiydi. Bu konuda biraz bilgim vardı ve kısa sürede kendimi kitaba iyice kaptırmaya başladım -aslında çevremde olup bitenlerin tekrar farkına ancak onu iki kere okuduktan sonra varmaya başladım. Hava kararmaya başlamıştı. Evin yolunu tuttum. Ama inceleme (yakın zamanda Nantzlı bir kuzenim tarafından bana önemli bir sır olarak anlatılan, pnömatikteki son keşiflerle birlikte) zihnimde silinmez bir iz bırakmıştı ve alacakaranlıkta sokaklarda aylak aylak yürürken, yazarın çılgınca, yer yer de anlaşılmaz mantığının sergilendiği cümlelerini kafamda evirip çeviriyordum. Hayal gücümü özellikle etkileyen bazı pasajlar vardı. Bunlar üstünde düşündükçe hissettiğim heyecan artıyordu. Genel eğitimimin yetersizliği, özellikle de doğa felsefesi konusundaki cehaletim, beni okuduklarımı anlama

yetim konusunda çekingen ya da kafamdaki yeni oluşan pek çok belirsiz düşünceye güvensiz kılmak şöyle dursun, tam tersine hayal gücümü daha da körüklüyordu; ve kötü yönetilen zihinlerin ortaya koyduğu bütün o ham fikirlerin çoğunlukla içgüdüyle sezginin tüm gücüne, gerçekliğine ve diğer ayrılmaz özelliklerine sahip olmadığından şüphelenecek kadar kibirli ya da belki de mantıklıydım.

Evime vardığımda vakit geç olmuştu ve hemen yattım. Ancak zihnim uyuyamayacağım kadar meşguldü ve bütün gece uzanıp düşündüm. Sabah erkenden kalkıp kitapçının standına hevesle tekrar gittim ve sahip olduğum birkaç kuruşu Mekanik ve Pratik Astronomi üstüne kitaplara yatırdım. Eve bunlarla sağ salim vardıktan sonra her saniyemi bunları dikkatle okumaya adadım ve kısa sürede bu konudaki çalışmalarda öyle bir yetkinliğe ulaştım ki, ya şeytanın, ya da ona taş çıkaracak kendi dehamın bulduğu bir tasarımı gerçekleştirecek hale geldim. Bu arada bana o kadar rahatsızlık vermiş olan alacaklılarımı yatıştırmak için her şeyi yaptım. Bunu en sonunda başardım - kısmen evimdeki eşyalardan bir kısmını satıp borçlarımın bir bölümünü ödeyerek, kısmen de onlara kalanını vermek için üstünde çalıştığım küçük bir projenin tamamlanmasını beklediğimi ve bu proje için yardımlarına ihtiyaç duyduğumu söyleyerek. Böylece onları hedefim için kullanmakta güçlük çekmedim (çünkü cahil insanlardı).

İşleri böyle ayarladıktan sonra karımın yardımına başvurdum ve büyük bir gizlilik ve dikkatle, geriye kalan malımı mülkümü de sattım ve farklı isimler kullanarak ve (bunu söylemekten utanıyorum) gelecekte ödemelerini nasıl yapacağımı hiç düşünmeden küçük miktarlarda paralar alıp epey büyük bir meblağ topladım. Daha sonra onar metrelik ince beyaz muslin; sicim; bol miktarda lateks verniği; geniş ve derin, ince dallardan örülü, ısmarlama bir sepet ve sıradışı boyutlardaki bir balonun inşası ve donanımı için gerekli olan çok sayıda çeşitli diğer şeyi satın aldım. Bunları olabildiğince çabuk işe koyulması için karıma verdim ve onu izlemesi gereken yöntem konusunda da bilgilendirdim. Bu arada ben de sicim üstünde çalıştım, onu gerekli boyutlardaki bir ağ haline getirdim; bir çemberin içinden geçirip gerekli iplerle bağladım; ve üst atmosferin yukarı katmanlarında deney yapmak üzere çok sayıda araç gereç satın aldım. Sonra bir gece vakti Rotterdam'ın doğusundaki ıssız bir yere her biri ellişer galonluk beş demir çemberli fıçı, bir tane de daha büyük fıçı; çapı onar santimlik, üçer metre boyunda, düzgün şekilli altı kalay tüp; ismini vermeyeceğim bir

tür metal ya da yarı-metal ve bir düzine damacana dolusu *çok sıradan türden asit* getirttim. Bu son malzemelerden elde ettiğim gazı benim dışımda üreten - ya da en azından benzer bir amaçta kullanan kimse yok. Bu konuda en fazla, şimdiye dek indirgenemez kabul edilen *azotun bileşenlerinden* biri olduğunu ve yoğunluğunun *hidrojeninkinden* yaklaşık 37.4 kat *daha az olduğunu* söyleyebilirim. Tatsız, ama kokusuz değil. Saf haldeyken yeşil bir alevle yanıyor ve insanı hemen öldürüyor. Bana kalsa sırrının tamamını açıklamaktan çekinmezdim, ama patenti (daha önce de ima ettiğim gibi) Nantz'da yaşayan bir Fransıza ait ve bana bu bilgiyi koşullu olarak verdi. Aynı kişi bana, benim niyetimin farkında olmadan, bir hayvanın zarından, gazın kaçmasını olanaksız kılacak balonlar yapmanın yöntemini de gösterdi. Ancak bunu çok pahalı buldum ve sonuçta reçine verniğiyle kaplı ince muslinin de aynı işi görebileceğini düşündüm. Bundan bahsetmemin sebebi şu ki, söz ettiğim kişinin daha sonra bahsettiğim o gazla ve malzemeyle bir balon yapmaya girişebileceğini düşünüyorum ve onu son derece fevkalade bir icat yapmanın onurundan mahrum bırakmak istemem.

Balonun şişirilmesi sırasında küçük fıçıların durmasını istediğim yerlere ufak çukurlar kazdım; bu çukurlar çapı sekiz metrelik bir çember teşkil ediyordu. Bu çemberin merkezine büyük fıçı için daha derin bir çukur kazdım. Daha ufak beş çukurdan her birine yemek ve çay, kahve vb. içeren birer teneke kutu, büyük fıçıya da yetmiş beş kiloluk barut içeren bir varil yerleştirdim. Bunların -varille teneke kutuların- arasına özenle barut hatları döşedim; ve kutulardan birine yaklaşık bir buçuk metrelik bir barut fitilinin bir ucunu soktuktan sonra, çukuru örttüm ve üstüne varili yerleştirdim. Böylece toprağın üstüne fitilin ucunun üç santim kadarı çıkıyor ve varilin yanında pek fark edilmiyordu. Sonra kalan çukurları da doldurup üstlerine fıçıları koydum.

Saydığım gereçlerin dışında bir ardiyeye başvurup oradan atmosferik havanın yoğunlaşması için gerekli, M. Grimm'in geliştirdiği bir makineyi temin ettim. Ancak bu makineyi kullanabilmem için üzerinde epey değişiklik yapmam gerektiğini fark ettim. Ama çok çalışarak ve hiç ara vermeden sebat göstererek sonunda tüm hazırlıklarımı başarıyla tamamladım. Balonum kısa sürede tamamlanmıştı. Yaklaşık bin iki yüz metreküplük gaz içerecekti; hesaplanma göre beni, aletlerimi ve, doğru yönetebilirsem, doksan kiloluk safrayı rahatça kaldırmaya yetecekti bu. Üç kat verniklenmişti ve ince muslinin ipek kadar kullanışlı, oldukça dayanıklı ve çok daha ucuz olduğunu gördüm.

Böylece her şeyi hazırladıktan sonra, karıma kitapçıya ilk gittiğim günden itibaren yaptıklarımı sır olarak saklayacağına yemin ettirdim; ve koşullar elverdiğince çabuk döneceğime söz verdikten sonra ona elimde avcumda kalan son parayı da verip veda ettim. Onun için endişelenmiyordum. İnsanların dikkate değer dedikleri kadınlardan biriydi ve dünya işlerinin üstesinden benim yardımım olmadan da gelebilirdi. Doğrusunu isterseniz sanırım beni hep miskinin teki - sırf bir yük, hayal kurmaktan başka işe yaramayan biri olarak görüyordu - ve benden kurtulduğuna epey memnundu. Ona karanlık bir gecede veda ettim ve bana öylesine sıkıntı vermiş olan üç alacaklıyla balonu ve teçhizatları bir arabaya yükleyip dolambaçlı bir yoldan, diğer eşyaların bulunduğu istasyona götürdük.

Nisan'ın biriydi. Gece, daha önce de söylediğim gibi, karanlıktı; gökyüzünde tek bir yıldız bile yoktu; ve aralıklarla yağan bir ahmak ıslatan bizi çok rahatsız ediyordu. Ama ben esas balon için endişe ediyordum; vernikle korunmasına karşın nemden epey ağırlaşmaya başlamıştı; barut da hasar görebilirdi. Bu yüzden alacaklılarımı büyük bir gayretle çalıştırdım. Ortadaki varilin üstündeki buzları temizlediler ve diğerlerindeki asidi karıştırdılar. Ancak bütün bu araç gereçle ne yapmayı düşündüğüm konusunda ısrarla sorular sormaktan geri durmadılar ve onları böylesine ağır çalıştırdığım için çok rahatsız olduklarını dile getirdiler. Sırf böyle korkunç büyülerin yapılmasına iştirak etmek için sırılsıklam olmanın ne işe yarayacağını anlamadıklarını söylediler. Huzursuz olmaya başladım ve tüm gücümle çalışmaya koyuldum; çünkü sanırım o salaklar benim şeytanla bir anlaşma yaptığımı ve kısacası yaptığım işin hiç de iyi bir şey olmadığını düşünüyorlardı. Bu yüzden bırakıp gitmelerinden ödüm kopuyordu. Ancak onları, üstünde uğraştığım işi halleder halletmez onlara olan tüm borçlarımı ödeyeceğimi söyleyerek yatıştırdım. Bu konuşmaları kendilerine göre yorumladılar tabii; her halükarda elime büyük miktarda nakit para geçeceğini sanmış olmalılar; ve onlara tüm borçlarımın yanı sıra hizmetleri için de biraz para ödeyeceğimi. Ruhuma ya da leşime ne olacağınınsa umurlarında bile olmadığını söyleyebilirim.

Dört buçuk saat kadar sonra balonun yeterince şişmiş olduğunu gördüm. Bu yüzden balonun sepetini takıp bütün aletlerimi içine koydum - bir teleskop; bir takım önemli değişikliklerden geçmiş bir barometre; bir termometre; bir elektrometre; bir pusula; manyetik bir iğne; bir kronometre; bir çan; bir megafon, vs. vs. vs. - Ayrıca havası boşaltılmış ve ağzı bir tıkaçla özenle kapa-

tılmış cam bir küre - gaz yoğunlaştırma teçhizatı, biraz tozlanmış halde kireç, bir mühürlük balmumu çubuğu, bol bol su ve epey miktarda pastırma gibi çok yer kaplamayıp besleyici olan yiyecekler. Sepete bir çift güvercinle bir kedi de koydum.

Artık şafak.sökmek üzereydi. Gitme zamanımın geldiğine karar verdim. Yanmış bir puroyu kazayla yere düşürmüş gibi yaparak bu fırsatı değerlendirip, eğilirken bir ucu daha önce de söylediğim gibi daha küçük fiçılardan birinin altından çıkan fitili gizlice ateşledim. Bu manevra üç alacaklı tarafından hiç fark edilmedi; ve sepete atlayıp beni yere bağlayan tek sicimi hemen kestim; inanılmaz bir hızla yükselirken balonun doksan kiloluk kurşun safrayı rahatlıkla taşımakla kalmayıp bir o kadarını daha taşıyabileceğini görmekten memnunluk duydum. Yeryüzünü altımda bırakırken barometre seksen beş santimde, santigrat termometresiyse 19 derecede durdu.

Ancak daha elli metrelik yüksekliğe yeni çıkmıştım ki, altımdan bir alev, çakıl, yanan tahta, parlayan metal ve parçalanmış uzuvlar kasırgası öyle büyük ve korkunç bir gürlemeyle yükseldi ki, yüreğim ağzıma geldi ve korkudan titreyerek sepetin dibine yığıldım. Şimdi bu işi biraz fazla abartmış olduğumu görüyordum ve şokun temel etkilerini daha sonra yaşayacaktım. Bir saniye sonra vücudumdaki bütün kanın şakaklarıma hücum ettiğini hissettim ve o anda, asla unutamayacağım şiddetli bir sarsıntıyla sanki gök yarıldı. Sonraları, düşünmeye zamanım olunca, patlamanın benim açımdan uç noktadaki şiddetinin nedenini bulmakta gecikmedim - onun tam üstünde ve şiddetinin en yoğun olduğu hattaydım. Ama o sırada tek düşüncem canımı kurtarabilmekti. Balon önce yan yattı, sonra şiddetli sarsıntılarla doğruldu, mide bulandırıcı bir hızla dönmeye başladı ve en sonunda da, sarhoş bir adam gibi döne döne ve sarsılarak beni sepetin kenarından attı ve müthiş bir yükseklikten, rastlantı eseri sepetin kenarına yakın bir yerdeki bir yarığa takılmış ve ben düşerken büyük bir talih sonucunda ayağıma dolanan yaklaşık bir metrelik bir ipin ucundan baş aşağı ve yüzüm dışarı dönük sarkmaya başladım. Durumumun korkunçluğunu hayal edebilmek olanaksız - kesinlikle olanaksız. Nefes almaya çalışıyordum - sıtmayı andıran bir nöbet gövdemdeki her siniri ve kası titretiyordu - gözlerimin yuvalarından dışarı fırladığını hissettim - korkunç bir şekilde midem bulanmaya başladı - ve en sonunda bayılarak bilincimi kaybettim.

Bu durumda ne kadar kaldım bilemiyorum. Ancak pek kısa bir süre olmasa

gerek, çünkü kısmen kendime geldiğimde şafağın sökmekte olduğunu, balonun okyanusun üstünde müthiş bir yükseklikte süzüldüğünü ve engin ufkun sınırları içinde karadan eser olmadığını gördüm. Ancak bu şekilde kendime gelmem hiç de farzedilebileceği kadar ızdırap verici değildi. Aslında durumumu soğukkanlılıkla gözden geçirişimde epey delice bir şeyler vardı. Ellerimi tek tek gözlerimin önüne getirdim ve damarlarımın şişmesine, tırnaklarımın korkunç siyahlığına neyin yol açmış olabileceğini düşündüm. Daha sonra başımı inceledim, onu defalarca salladım ve parmaklarımla dikkatle yokladım, ta ki ilk başta sandığım gibi balonumdan daha büyük olmadığına kanaat getirmeyi başarana dek. Sonra işbilir bir şekilde pantolon ceplerimin ikisini de kontrol ettim ve bir dizi çizelgeyle bir kutu kürdanın kaybolmuş olduğunu fark edince ve kaybolmalarının sebebini açıklayamayınca anlatılmaz bir iç sıkıntısı yaşadım. Sol ayak bileğimin ekleminin epey acıdığını fark etmeye başlıyordum ve durumumu hayal meyal hatırlamaya başladım. Ama ne kadar tuhaf! Ne şaşırdım, ne de dehşete kapıldım. Eğer bir şey hissettiysem, bu yalnızca kendimi bu güç durumdan kurtarmak için sergilemek üzere olduğum dahiyane zekamdan duyduğum kıkır kıkır, neşeli bir tatmin hissiydi; ve bir an bile güvenliğimden şüphe duymadım. Birkaç dakika boyunca derin derin düşündüm. Dudaklarımı büzdüğümü, işaret parmağımı burnumun yanma koyduğumu ve rahat koltuklarında oturup karmaşık ve önemli meseleler üstünde düşünen adamlarda sık görülen diğer jestleri ve yüz ifadelerini sergilediğimi hayal meyal anımsıyorum. Yeterince fikir bulduğuma karar verdikten sonra, büyük bir dikkat ve kararlılıkla ellerimi arkama götürüp kemerimin iri demir tokasını açtım. Bu tokanın üç dili vardı ve biraz paslı olduklarından eksenlerinin üstünde güç dönüyorlardı. Ancak biraz uğraştıktan sonra onları kemerle doksan derecelik açı yapacak pozisyona getirdim ve bu konumda sağlam bir şekilde durduklarını görünce sevindim. Böylece elde ettiğim aleti dişlerimin arasında tutarken kravatımın düğümünü çözmeye giriştim. Bu manevrayı tamamlamadan önce defalarca dinlenmem gerekti; ama en sonunda başardım. Sonra kravatın ucunu tokaya, diğer ucunu da, güvenliğimi artırmak için, sıkıca bileğime bağladım. Müthiş bir kas gücüyle kendimi yukarı kaldırdıktan sonra ilk denemede kemeri sepete fırlatıp tokasını kenarındaki çembere takmayı başardım.

Şimdi gövdem sepete dönüktü ve onunla yaklaşık kırk beş derecelik bir açı yapıyordu; ama bundan dikey bir hatla kırk beş derecelik açı yaptığım anlaşılmamalı. Hâlâ neredeyse ufka paralel bir şekilde yatıyordum; çünkü elde ettiğim

konum değişikliği şimdi sepeti benim tarafıma doğru tehlikeli bir şekilde eğmişti ve bu yüzden en yakın tehlikeyi teşkil etmekteydi. Ancak şu da unutulmamalı ki, eğer düşerken yüzüm balona dönük olsaydı veya ucundan asılı durduğum ip sepetin alt değil üst kenarına yakın bir yere takılsaydı - şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, bu her iki durumda da şimdi başardığım şeyi dahi yapamazdım ve gelecek nesiller bu anlattıklarımı okuyamazlardı. Bu yüzden halime şükretmek için her sebebe sahiptim. Gerçi belki on beş dakika boyunca daha fazla en küçük bir çaba göstermeden, son derece dingin, budalaca bir neşe içinde asılı dururken sersemlemiş halde olduğumdan başka hiçbir şey hissedecek durumda değildim. Ama bu his bir anda kayboldu ve arkasından dehşet, yılgınlık, mutlak bir çaresizlik ve mahvolmuşluk hissi geldi. Aslında beyin ve boğaz damarlarımda çok uzun süredir toplanmış ve daha önce beni bir çılgınlık haline sokmuş olan kan, şimdi uygun kanallara geri akmaya başlamıştı ve böylece tehlikeyi daha açık seçik görmeye başlamam onunla yüzleşmemi sağlayacak kendime hakimiyetimi ve cesaretimi yitirmeme yol açtı yalnızca. Ama şansım varmış ki, bu zayıflık uzun sürmedi. Kısa sürede umutsuzluk ruhu yardımıma yetişti; delice çığlıklar ve çabalarla vücudumu yukarı çekip en sonunda o can attığım kenara sımsıkı tütündüm, kenarın üstüne çıktım ve sepetin içine titreyerek düştüm.

Balonun genel bakımını yapacak kadar kendime gelmem biraz zaman aldı. Ama sonra onu dikkatle inceledim ve hasar görmemiş olduğunu anlayarak epey rahatladım. Aletlerimin hepsi sağlamdı ve şans eseri saframı ya da yiyeceklerimi kaybetmemiştim. Aslında onları öyle sıkıca yerleştirmiştim ki, böyle bir kazanın olması söz konusu bile değildi. Saatime bakınca altı olduğunu gördüm. Hâlâ hızla yükseliyordum ve barometre o anki yüksekliğimi 3.75 mil olarak gösteriyordu. Okyanusta tam altımda boyu eninden biraz fazla, dikdörtgen, bir domino taşı boyutlarında görülen ve her açıdan bir oyuncağı andıran küçük, siyah bir nesne vardı. Teleskobumla bakınca onun B.G.B. yönünde baş kıç vurarak orsa giden doksan dört toplu bir İngiliz gemisi olduğunu gördüm. Gemi dışında okyanustan, gökyüzünden ve uzun süre önce yükselmiş güneşten başka bir şey göremiyordum.

Artık siz Ekselanslarına yolculuğumun hedefini açıklamamın vakti geldi. Ekselansları Rotterdam'daki üzücü koşulların beni en sonunda intihar kararını vermeye ittiğini anımsayacaklardır. Aslında hayata karşı büyük bir tiksintim yoktu, ama başıma gelen rastlantısal belalar beni dayanma gücümün ötesinde

yıpratmıştı. Bu ruh hali içindeyken, yaşamak isterken, ama yaşamdan da bezmişken, kitapçının tezgahındaki risale, Nantz'taki kuzenimi keşfetmemle de destekleninçe, hayal gücüm için yeni bir kaynak olmuştu. En sonunda kararımı vermiştim. Gitmeye, ama yaşamaya - dünyayı terk etmeye, ama var olmayı sürdürmeye - kısacası, muammaları bir kenara bırakırsak, ne olursa olsun, elimden gelirse *aya gitmeye* karar vermiştim. Şimdi, beni olduğumdan daha deli biri gibi görmeyeseniz diye, hiç şüphesiz zor ve tehlikelerle dolu, ama cesur bir ruh için ulaşılması olanaksız olmayan böyle bir başarının mümkünlüğüne beni inanmaya iten sebepleri size ayrıntılarıyla anlatacağım.

İlk ele alınması gereken mesele ayın dünyadan uzaklığıydı. Şimdi, iki gezegenin merkezleri arasındaki uzaklık kabaca ya da ortalama olarak dünyanın ekvatoral yarıçapının 59.9643 katı, yani sadece 237 000 mildir. Kabaca ya da ortalama olarak diyorum; -ama ayın yörüngesinin şeklinin, boyutu kendi ana yan-ekseninin 0.05484 katından daha küçük olmayan tuhaf bir elips olduğu unutulmamalı ve dünyanın merkezi de onun odağında yer aldığından, eğer bir şekilde ayın yerberisine ulaşmanın yolunu bulursam az önce bahsettiğim mesafe epey azalacaktı. Ama bu olasılığı hiç ele almasak bile, her halükarda 237 000 milden dünyanın yarıçapını, diyelim 4000'i, ve ayınkini, diyelim 1080'i, yani toplam 5080'i, çıkarmak zorunda olduğum açıktı ve geriye vasati koşullarda kat edilecek 231 920 millik bir mesafe kalıyordu. Şimdi, bunun pek uzun bir mesafe olduğunu düşünmüyordum. Karada seyahat ederken saatte altmış millik hıza defalarca ulaşılmıştır; aslında çok daha büyük hızlara ulaşmak da beklenebilir. Ama bu hızla bile ayın yüzeyine varmam 161 günden fazla sürmeyecekti. Öte yandan beni vasati yolculuk hızımın saatte altmış milin çok üstüne çıkabileceğine inanmaya yönelten birçok ayrıntı vardı ve, bu ayrıntılar zihnimde derin bir etki bıraktığından, ileride onlardan uzun uzadıya bahsedeceğim.

Daha sonra ele alınması gereken mesele çok daha önemliydi. Barometre sayesinde, 300 metrelik bir irtifadayken altımızda atmosferik havanın tamamının otuzda birini bırakmış olduğumuzu anlıyoruz; 3200 metreyken neredeyse üçte birini; 5400 metreyken de, ki bu Cotopaxi'nin yüksekliğinden çok fazla değil, yerküremize ait havanın, en azından *algılanabilir* havanın yarısını altımızda bırakmış oluyoruz. Hesaplara göre dünyanın çapının yüzde birini -yani seksen mili- geçmeyen bir mesafede seyreklik öyle artıyor ki, bedensel yaşamı kesinlikle olanaksız kılıyor ve dahası, atmosferin varlığını saptamakta

kullandığımız en hassas yöntemler bile burada onun varlığını kanıtlamamıza yetmiyor. Ama bu son hesaplamaların tamamıyla havanın niteliklerine ilişkin deneysel bilgilerimize ve onun, göreceli olarak konuşursak, dünyanın *hemen etrafında* genleşip sıkışmasını düzenleyen mekanik kurallara dayandırıldığını gözardı etmedim; ve aynı zamanda bedensel yaşamda yüzeyden erişilemeyecek bir mesafede, temelde bir değişiklik yapılamayacağı ve yapılamıyor olması gerektiği kabul ediliyor. Şimdi, bütün bu çıkarımların ve verilerin elbette ki analojik olması gerek. İnsanoğlunun ulaştığı en büyük yükseklik 7500 metreydi ve bu Bay Gay-Lussac'la Bay Biot'un hava keşif seferi sırasında başarılmıştı. Bu çok fazla olmayan bir yükseklik, söz konusu seksen mille kıyaslandığında bile. Bu meselenin şüpheye ve spekülasyona epey açık olduğunu düşünmeden edemiyordum.

Ama aslına bakılırsa çıkılan herhangi bir yükseklikte, *daha da büyük* bir yükseklikteyken aşağıda bırakılan ölçülebilir hava kesinlikle çıkılan ek yükseklik miktarıyla doğru değil, *ters* orantılıdır (daha önce ifade ettiklerimden açıkça görülebileceği gibi). Bu yüzden istediğimiz kadar yukarı çıkalım, tam olarak söylüyorum, atmosferin sona erdiği bir sınıra varamayacağımız açıktır. Atmosfer var *olmalıydı*, savım buydu; sonsuz bir seyrelme halinde olsa *bile*.

Diğer yandan, ötesinde hiç hava bulunmayan gerçek ve belirgin bir atmosfer sınırının varlığına ilişkin savların da bulunduğunun farkındaydım. Ama bence böyle bir sınırın varlığını savunanların gözardı ettiği bir nokta, savlarını tamamen çürütmese de, çok ciddi bir şekilde incelenmeye değerdi. Encke kuyrukluyıldızının günberisine ardışık varışları arasındaki aralıkların karşılaştırılması üzerine, gezegenlerin çekimlerinin yarattığı sonuçlar tamamen göz önüne alındıktan sonra, periyodların giderek kısaldığı anlaşılıyor; yani kuyrukluyıldızın elipsinin ana eksenleri yavaş, ama kusursuzca düzenli bir şekilde kısalıyor. Şimdi, eğer kuyrukluyıldız yörüngesine giren son derece *seyrek bir hava ortamının* direnciyle karşılaşsa, olması gereken kesinlikle budur. Çünkü böyle bir ortamın kuyrukluyıldızın hızını yavaşlatmakla merkezkaç kuvvetini azaltarak merkezcil kuvvetini artırdığı açıktır. Bir başka deyişle, güneşin çekimi sürekli güçlenecek ve kuyrukluyıldız her turda biraz daha çekilecekti. Gerçekten de söz konusu durumu açıklamanın başka yolu yoktur. Ama öte yandan: - aynı kuyrukluyıldızın boyutunun güneşe yaklaştıkça hızla daraldığı ve gün ötesine doğru uzaklaştıkça aynı hızla tekrar genişlediği gözlenmiştir. Bay Vaiz gibi, bu gözle görülür hacim daralmasının kaynağının daha önce bahsettiğim, yoğunluğu güneşe olan yakınlığıyla orantılı olan hava ortamı olduğunu varsaymakta haklı değil miydim? Zodyak ışığı adı verilen merceksi fenomen dikkate değer bir konuydu. Tropikal kuşakta büyük bir netlikle görülen ve herhangi bir meteorik parıltıyla karıştırılamayacak olan bu parlaklık ufuktan eğimli bir şekilde yukarı çıkar ve genelde güneşin ekvatorunun yönünü takip eder. Bu bana güneşten dışarı doğru, en azından Venüs'ün yörüngesinin ötesine dek, hattâ bence daha da uzağa ulaşan seyrek bir atmosferin açık kanıtı gibi geldi." Bu ortamın sadece kuyrukluyıldızın yörüngesinin üstünde ya da güneşin yakın çevresinde bulunduğunu varsayamazdım. Tam tersine, güneş sistemimizin her tarafında bulunduğunu, yoğunlaşıp gezegenlerin kendilerinde atmosfer adını verdiğimiz şeye, belki bazılarında tamamen coğrafi koşullardan dolayı dönüştüğünü düşünmek daha kolaydı; yani bulundukları gezegenlerdeki istikrarsız maddeler tarafından değiştirildiklerini ya da orantılarının (veya mutlak doğalarının) değiştiğini düşünmek. Bu konuda bu görüşü benimsedikten sonra kararsızlığım pek kalmamıştı. Yolculuğum sırasında yeryüzündekiyle *özde* aynı olan bir atmosferle karşılacağımı varsayarak, Bay Grimm'in dahice aygıtı sayesinde onu soluyacak kadar yoğunlaştırabileceğimi düşündüm. Bu aya yapılacak bir yolculuğun önündeki ana engeli kaldırırdı. Bu niyetle aldığım aygıt için epey para ve emek harcamıştım. Yolculuğu makul bir sürede tamamlayabilirsem onu başarıyla kullanacağıma kesin gözüyle bakıyordum. - Söz açılmışken, hangi *hızda* seyahat etmenin mümkün olduğu konusuna geri döneyim.

Balonların, yerden yükselişlerinin ilk safhasında göreceli olarak vasat bir hızla yükseldikleri doğrudur. Şimdi, yükselme hızı tamamen atmosferik havayla balonun içindeki gazın ağırlıklarına bağlıdır; ve ilk bakışta, balon yükseldikçe, bunun sonucunda yoğunluğu hızla azalan atmosferik *katmanlardan* geçtikçe - bu yükseliş sırasında ilk hızın artması mantıklı değilmiş gibi görünür. Üte yandan, kayıtlı bütün yükselişlerde, yükselişin mutlak hızında bir *azalma* olduğunun kanıtlandığını bilmiyordum; oysa başka hiçbir şeyden olmasa bile, kötü yapılmış ve sıradan vernikle verniklenmiş balonlardan kaçan gaz yüzünden bu durumun böyle olması gerekirdi. Bu yüzden böyle bir sızıntının sonucu, balonun yerçekimi merkezinden uzaklaşmasıyla kazanılan hız artışını dengelemeye ancak yetiyor gibi görünüyordu. Şimdi, eğer yolculuğum sırasında varsaydığım *ortamı* bulursam ve bu ortamın atmosferik hava olarak adlandırdığımız şeyle özce aynı olduğu ortaya çıkarsa, onu hangi seyreklik halinde bulacağım önemsiz gibi görünüyordu - yani yükselme hızıma kıyasla - çünkü balondaki gaz

benzer bir seyrelme geçirmekle kalmayacak (bir patlamayı önlemek için bununla doğru orantılı olarak gaz salabilirdim), *zaten* her halükârda salt nitrojen ve oksijenden oluşma her bileşimden hafif olacaktı. Böylece *yükselişimin hiçbir kısmında devasa balonumun, onun içindeki kavranamayacak kadar seyrek gazın, sepetin ve taşıdıklarının ağırlıklarının bileşiminin herhangi bir yerdeki atmosferin ağırlığına eşit olmayacak olması* gibi bir olasılık -hem de güçlü bir olasılık- vardı; zaten uçuşumu yanda kesebilecek tek durumun bu olduğu da açıkça görülecektir. Ama böyle bir noktaya varılsa bile, safraları ve başka şeyleri atarak yaklaşık 136 kiloluk ağırlıktan kurtulabilirdim. Bu arada yerçekimi kuvveti uzaklığın karesiyle doğru orantılı olarak azalacağından, hızla artan bir süratle, dünyanın çekiminin ayın çekiminden daha az olduğu o uzak bölgelere eninde sonunda varacaktım.

Ancak başka bir güçlük beni epey endişelendirdi. Balonların büyük bir yüksekliğe çıkışlarında, solumanın acı vermesinin yanı sıra başta ve gövdede büyük rahatsızlıklar yaşandığı, bunlara genellikle burun kanamasının ve diğer endişe verici belirtilerin eşlik ettiği, verdikleri rahatsızlığın çıkılan yükseklikle doğru orantılı olarak arttığı gözlenmiştir." Bu şaşırtıcı bir durumdu. Bu belirtilerin ölümle son bulana dek artması olası değil miydi? En sonunda olası olmadığına karar verdim. Kaynaklarını vücudun yüzeyindeki *alışılmış* atmosferik yoğunluğun azalmasında ve bunun sonucunda yüzeysel kan damarlarının şişmesinde aramak gerekiyordu - atmosfer basıncının kanın kalbin bir karıncığında gerekli şekilde tazelenmesi için *kimyasal olarak yetersiz* olduğu durumlarda çekilen soluma güçlüğünde olduğu gibi, vücut sistemindeki herhangi bir düzensizlikte değil. Bu yüzden bu tazelenme aksaklığı dışında bir *boşluğun* içinde bile niçin yaşamın sürdürülemeyeceğini anlayamıyordum; ne de olsa göğsün genişleyip daralması, ki genelde soluma olarak bilinir, tamamen kassal bir eylemdir ve solumanın *sonucu* değil *sebebidir*. Kısacası, beden atmosfer basıncının eksikliğine alıştıkça bu acı duyumları giderek azalacaktı - ve bu süre içinde onlara dayanmak konusunda da sarsılmaz irademe güvenim tamdı.

Böylece beni bir aya yolculuk projesi yapmaya iten sebeplerin ayrıntılarının tamamını olmasa da, bir kısmını açıklamış oldum. Umarım Ekselansları memnun kalmışlardır. Şimdi size böylesine cüretli ve insanlık tarihinde eşi benzeri olmayan bir girişimin sonucunu anlatmaya başlayacağım.

Daha önce bahsettiğim yüksekliğe -yani 3.75 mile- eriştikten sonra sepetten biraz tüy attım ve hâlâ yeterince hızla yükselmekte olduğumu gördüm; bu

yüzden safra atmama gerek yoktu. Buna sevindim, çünkü yanımda taşıyabildiğim kadar ağırlık bulundurmak istiyordum, bunun açık sebebiyse ayın çekimi ya da atmosferik yoğunluğu hakkında *kesin bir fikrimin* olmayışıydı. Henüz fiziksel bir rahatsızlık hissetmiyordum. Büyük bir rahatlıkla nefes alıyordum ve başım hiç ağrımıyordu. Kedi, çıkarmış olduğum ceketimin üstünde büyük bir ağırbaşlılıkla yatıyor ve güvercinlere kayıtsız bir havayla bakıyordu. Kaçmasınlar diye ayaklarından bağlanmış olan güvercinler sepetin içine kendileri için atılmış pirinç tanelerini yemekle meşguldüler.

Altıyı yirmi geçe barometre 7900 metrelik, yani yaklaşık beş millik bir yükseklik gösteriyordu. Başaracağa benziyordum. Aslında dünyanın yüzeyinin ne kadarlık bir kısmına baktığımı küresel geometriyle hesaplamak çok kolaydı. Bir kürenin herhangi bir kesitinin dışbükey yüzeyinin kürenin tüm yüzeyine oranı, kesitin sinüsünün kürenin çapına oranına eşittir. Şimdi, benim durumumda sinüs -yani akımdaki kesitin kalınlığı- yükseltime, ya da yüzeyin üstündeki bakış noktasının yükseltisine aşağı yukarı eşitti. Gördüğüm dünya yüzeyinin oranını "beş mile sekiz bin mil" olarak ifade etmek mümkündü. Bir başka deyişle, yeryüzünün tüm yüzeyinin bin altı yüzde birine bakıyordum. Deniz bir ayna gibi dümdüzdü, gerçi teleskopla bakınca şiddetle köpürdüğünü görebiliyordum. Gemi artık görünürde yoktu. Güney yönünde uzaklaşmış olmalıydı. Şimdi ara ara şiddetli baş ağrıları hissetmeye başlamıştım, özellikle de kulaklarımda - ama yine de nefes almakta fazla güçlük çekmiyordum. Kedi ve güvercinler de kesinlikle bir rahatsızlık yaşamıyor gibi görünüyorlardı.

Yediye yirmi kala balon uzun ve yoğun bir dizi bulut kümesinin içine daldı ve epey sıkıntılı anlar yaşadım, çünkü yoğunlaştırma aletim hasar görmüştü ve sırılsıklam olmuştum. Bu kesinlikle tuhaf bir durumdu, çünkü böylesine büyük bir yükseklikte bu türden bulutların bulunabileceğini düşünmemiştim. Ancak iki tane iki buçukar kiloluk safrayı atmayı uygun buldum; geride hâlâ yetmiş beş kiloluk safra kalıyordu. Böylece hemen yükselip bulutlardan kurtuldum ve yükseliş hızımın epey artmış olduğunu fark ettim. Bulutları altımda bırakışımdan birkaç saniye sonra bir uçlarından diğerine bir şimşeğin çaktığını ve devasa boyutlarını aydınlatıp onları yanan bir kömür parçasına benzettiğini gördüm. Bunun gün ışığında olduğu unutulmamalı. Benzer bir fenomenin gecenin karanlığında nasıl yüce bir görüntü sergileyeceğini kimse tasavvur edemez. Cehennem o zaman kendisine uygun bir görüntü bulmuş olabilirdi. Gün ışığında bile uzaktan o ağzını açmış uçuruma bakarken hayal gücümün

oraya inip tuhaf, kubbeli koridorlarda, derin kanyonlarda, iğrenç ve sonsuz ateşin kızıl, korkunç, dar boğazlarında gezinmesine izin verirken tüylerim diken diken oldu. Gerçekten kılpayı kurtulmuştum. Balonum bulutun içinde biraz daha kalmış olsa -yani ıslanmam yüzünden safra atmasam- ölebilirdim, büyük olasılıkla ölecektim. Bu tür tehlikeler, pek göz önüne alınmasalar da, belki de balonları bekleyen en büyük tehlikeleri teşkil ediyor. Ancak artık bu konuda endişelenmeme gerek kalmayacak kadar yükselmiştim.

Şimdi hızla yükseliyordum ve saat yedi olduğunda barometre on beş buçuk kilometrelik bir yüksekliğe işaret ediyordu. Soluk almakta büyük güçlük çekmeye başladım. Başıma da müthiş bir ağrı saplanmıştı; ve, yanaklarımda bir süre ıslaklık hissettikten sonra, bunun kulaklarımdan hızla boşalan kan olduğunu fark ettim. Gözlerim de bana büyük rahatsızlık veriyordu. Elimi üstlerinde gezdirince neredeyse yuvalarından fırlayacak hale gelmiş olduklarını keşfettim; ve sepetteki tüm nesneler, hattâ balonun kendisi bile, bana çarpık görünüyordu. Bu belirtiler beklediğimden fazlaydı ve biraz endişelenmeme yol açtı. Bu noktada, son derece tedbirsizce, düşünmeden sepetten üç tane iki buçukar kiloluk safra attım. Bunun yol açtığı hız artışı beni atmosferin son derece seyrek bir *katmanına* fazla hızlı bir şekilde, gerekli aşamalardan geçirmeden çıkardı ve bunun sonucu az kalsın hem keşif seferimin, hem de hayatımın sona ermesi oluyordu. Beş dakikadan fazla süren bir spazm geçirdim ve bu biraz hafiflediğinde bile, ancak uzun aralıklarla ve kesik kesik soluyabiliyordum — bu arada burnumdan ve kulaklarımdan sürekli kan boşanıyordu, hattâ gözlerimden bile sızıyordu. Güvenciler büyük bir kargaşa içinde kaçmak için çırpınıyor, kedi perişan halde miyavlıyor ve sepetin içinde dili dışarıda, sanki zehirlenmişçesine oradan oraya koşturuyordu. Safrayı ne kadar erken atmış olduğumun şimdi farkına varmıştım ve büyük bir endişe içindeydim. Birkaç dakika içinde ölmekten başka bir şey beklemiyordum. Hissettiğim fiziksel acı da beni neredeyse canımı kurtarmak için çaba harcayamayacak hale getirmişti. Aslında doğru dürüst düşünemiyordum bile ve basımdaki ağrı hızla şiddetleniyor gibiydi. Böylece kısa sürede kendimden geçeceğimi fark ettim ve bir alçalma girişiminde bulunmak için supap iplerinden birini tutmuştum ki, üç alacaklıya oynadığım oyunu ve geri dönersem başıma gelecekleri düşünmem o an için bundan vazgeçmeme yol açtı. Sepetin dibine uzanıp toparlanmaya çalıştım. Bunda öyle başarılı olmam ki, kan kaybı deneyini yapmaya karar verdim. Ancak neşterim olmadığından bu operasyonu elimdeki olanakları kullanarak yap-

maya giriştim ve en sonunda çakımla sol kolumdaki bir damarı açmayı başardım. Daha neredeyse kan akmaya başlamadan büyük bir rahatlık hissettim ve, yaklaşık yarım leğen dolusu kan kaybettiğimde en kötü belirliler tamamen kaybolmuştu. Yine de hemen ayağa kalkmayı uygun bulmadım. Kolumu elimden geldiğince bağladıktan sonra, on beş dakika kadar kıpırdamadan yattım. Bu sürenin sonunda ayağa kalktığımda son bir saat on beş dakika boyunca hissettiğim tüm *acıların* kaybolmuş olduğunu gördüm. Ancak soluma zorluğum çok az azalmıştı ve kısa süre sonra hava yoğunlaştırıcımı çalıştırmak zorunda kalacağımı anladım. Bu arada tekrar ceketimin üstüne uzanmış olan kedime bakınca rahatsızlığımı fırsat bularak üç minik yavru dünyaya getirmiş olduğunu gördüm ve büyük bir şaşkınlık geçirdim. Bu olay sepetimdeki yolcuların sayısında beklenmedik bir artışa yol açmıştı; ama olmasına sevinmiştim. Bu bana bu yükselişi yapmama her şeyden çok etken olan bir tahminin doğruluğunu sınama fırsatı verecekti. Fiziksel varlığın yeryüzünden uzak bir mesafede hissettiği acının dünya yüzeyindeki atmosferik basınca alışmış olmasından, en azından büyük ölçüde, kaynaklandığını düşünmüştüm. *Yavruları anneleriyle aynı derecede* acı çekerse teorimin yanlış olduğunu kabul etmek zorundaydım, ama durum böyle olmazsa bunu teorimin doğruluğunun güçlü bir kanıtı olarak görmeliydim.

Sekizde yeryüzünün on yedi mil üstüne çıkmıştım. Böylece yalnızca hızımın arttığını değil, aynı zamanda o safraları atmamış olsam bile hız artışının hafifçe fark edileceğini açıkça gördüm. Basımdaki ve kulaklarımdaki şiddetli ağrılar ara ara geri geliyor ve burnumun da kanadığı oluyordu: Ama genelde beklenenden çok daha az acı çekiyordum. Ancak solumam giderek zorlaşıyordu ve aldığım her soluğa göğsümdeki oldukça rahatsız edici bir spazm eşlik ediyordu. Yoğunlaştırıcıyı çıkarıp kullanıma hazırladım.

Bulunduğum yükseklikte dünyanın görüntüsü gerçekten çok güzeldi. Batıda, kuzeyde ve güneyde göz alabildiğine, sakin görünen ve maviliği giderek koyulaşan bir okyanus uzanıyordu. Doğuda, çok uzakta Büyük Britanya adaları, Fransa ve İspanya'nın tüm Atlantik sahilleri ve Afrika kıtasının kuzeyinin ufak bir kısmı netlikle görülebiliyordu. İnsana ait hiçbir şeyden eser yoktu ve insanoğlunun en gururlu şehirleri dünya yüzeyinden tamamen silinmişti.

Akımdaki görüntüde beni en çok şaşırtan şey yerkürenin yüzeyinin içbükey görüntüsü oldu. Düşüncesizlik ederek yükseldikçe gerçek dışbükeyliğinin açıkça görülmesini beklemiştim; ama kısacık bir düşünme bu tutarsızlığı açık-

lamaya yetti. Bulunduğum noktadan aşağı çizilen, yeryüzüne dik açılı bir çizgi - dik açılı bir üçgenin dikeyini teşkil edecekti ve bu üçgenin tabanı ufukla dikeyin yer ile birleştiği nokta arasındaki, hipotenüsüyse ufukla benim konumum arasındaki çizgi olacaktı. Ama yüksekliğimin akımdaki manzaraya oranı çok küçüktü. Bir başka deyişle, varsayılan üçgenin tabanı ve hipotenüsü benim durumumda dikeyine kıyasla öyle uzun olacaktı ki, bu ilk ikisi paralel gibi görünebilirdi. Bu yüzden ufuk bir baloncuya hep sepetiyle *aynı düzlemdeymiş* gibi görünür. Ama hemen altındaki nokta ona çok uzakta göründüğü ve gerçekten de çok uzakta olduğu için, elbette ufuğun da çok altındaymış gibi görünür. Böylece içbükeylik izlenimi yaşanır; ve bu izlenim tabanla hipotenüs arasındaki görünüşsel parallelliğin ortadan kalkacağı bir yüksekliğe çıkılana dek sürecektir.

Güvercinler bu kez epey acı çekiyormuş gibi görünüyordu. Onları serbest bırakmaya karar verdim. Önce birini, gri benekli güzel güvercini çözdüm ve sepetin kenarına bıraktım. Son derece huzursuz görünüyor, kaygıyla etrafına bakmıyor, kanatlarını çırpıyor, yüksek sesle kuğuruyor, ama sepetten atlamaya bir türlü yanaşmıyordu. En sonunda onu alıp balondan yarım düzine metre kadar öteye fırlattım. Ancak beklediğimin tersine, aşağı inmek yolunda hiç çaba sarf etmedi ve telaşla, son derece tiz çığlıklar atarak geri dönmeye çalıştı. En sonunda kenardaki eski yerine konmayı başardı, ama bunu yapar yapmaz da boynu göğsünün üstüne, kendisi de ölü bir halde sepetin içine düştü. Diğeri o kadar talihsiz değildi. Arkadaşı gibi geri dönmesini önlemek için onu bütün gücümle aşağı fırlattım ve hızla, kanatlarını rahatça ve büyük bir doğallıkla kullanarak inmeyi sürdürdüğünü görünce sevindim. Kısa sürede gözden kayboldu ve yuvasına sağ salim geri döndüğünden eminim. Şimdi epey kendine gelmiş gibi görünen kedi ölü kuşu afiyetle yedikten sonra büyük bir keyifle uykuya daldı. Yavruları kıpır kıpırdı; şimdilik herhangi bir rahatsızlık belirtisi sergilemiyorlardı.

Sekizi çeyrek geçe, artık dayanılmaz acılar çekmeden soluk alamaz olduğumdan, sepete hemen yoğunlaştırıcıya ait teçhizatı kurmaya giriştim. Bu aleti biraz açıklamam gerekiyor. Ekselansları hedefimin kendimi ve sepeti son derece seyrelmiş atmosfere karşı bir bariyerle korumak olduğunu akılda tutmalılar. Bunu yoğunlaştırıcıyı kullanarak bu atmosferin bir kısmını solunacak hale gelene kadar sıkıştırararak ve bariyerin içini bu havayla doldurarak yapmayı planlıyordum. Bu amaçla çok dayanıklı, hava geçirmeyen, esnek bir torba hazırlamıştım. Boyutları yeterince büyük olan bu torbayı sepete tamamen geçirdim. Yani torba sepetin altını, yan taraflarını vs. tamamen kaplıyordu ve iplerin yanından üst kenara ya da ağın bulunduğu kasnağa kadar çıkıyordu. Torbayı bu şekilde geçirdikten sonra tepesini ya da ağzını, materyalini ağın kasnağının üstünden -bir başka deyişle ağla kasnağın arasından- geçirmek suretiyle kapamam gerekiyordu. Ama eğer ağ bu geçişe izin vermek için kasnaktan ayrılırsa, bu arada sepeti ne taşıyacaktı? Şimdi, ağ kasnağa bir dizi ilmikle bağlıydı. Bu yüzden bir seferinde bu ilmiklerin yalnızca birkaç tanesini çözdüm, bu esnada sepeti geri kalanlar taşıyordu. Böylece torbanın üst kısmını teşkil eden kumaşın bir kısmını geçirdikten sonra, ilmikleri tekrar bağladım — kasnağa değil, şimdi arada kumaş olduğundan bu olanaksız olurdu - kumaşa takılı, torbanın ağzının yaklaşık bir metre altındaki bir dizi iri düğmeye; düğmeler arasındaki aralıklar ilmikler arasındaki aralıklara uygundu. Bunu yaptıktan sonra ilmeklerin bir kısmını daha çözdüm, kumaşın bir kısmını daha geçirdim ve sonra çözülmüş ilmikleri uygun düğmelere bağladım. Böylece torbanın tüm üst kısmını ağ ile kasnak arasına geçirmek mümkün oldu. Şimdi kasnağın sepetin içine ineceği ve sepetin, içindekilerle birlikte tüm ağırlığınınsa yalnızca düğmeler tarafından taşınacağı açıktı. Bu ilk başta yetersiz gibi görünüyordu; ama kesinlikle öyle değildi, çünkü düğmeler yalnızca çok sağlam değildi, aynı zamanda birbirlerine öyle yakındılar ki, her biri tüm ağırlığın yalnızca çok küçük bir kısmını taşıyordu. Aslında sepetle içindekiler üç misli daha ağır olsalar, yine de sorun yaşamazdım. Kasnağı torbanın içinde tekrar kaldırdım ve bu durum için hazır bulundurduğum üç hafif sırıkla destekleyip neredeyse eski konumuna getirdim. Bunu elbette torbanın üst kısmının şişmesini engellemek ve ağın alt kısmını uygun yerde tutmak için yapmıştım. Şimdi geriye kalan tek şey torbanın ağzını kapamaktı; bunu da kumaşın kenarlarını bir araya getirip bir tür sabit *turnike* vasıtasıyla içten sıkıca bağlayarak gerçekleştirdim.

Sepetin etrafına böylece geçirilen bu örtünün yanlarında üç tane yuvarlak, kalın, ama berrak pencere camı vardı ve bunlardan bakınca etrafımı yatay her doğrultuda kolayca görebiliyordum. Kumaşın altını teşkil eden kısmında da dördüncü bir pencere vardı ve sepetin tabanındaki küçük bir açıklığa denk geliyordu. Bu dikey olarak aşağıyı görmemi sağlıyordu, ama yukarıdaki açıklığı tuhaf bir şekilde kapamış olduğumdan ve kumaşta kırışıklıklar meydana geldiğinden benzer bir çareyi torbanın üst kısmına da uygulamayı olanaksız bulmuştum ve bu yüzden tepemdeki nesneleri görmeyi bekleyemezdim. Bu

önemsizdi tabii; çünkü yukarıya bir pencere yerleştirmeyi başarmış olsam bile balonun kendisi onu kullanmamı engelleyecekti.

Yan pencerelerden birinin yaklaşık otuz santim altında çapı yedi buçuk santim olan ve iç kenarına vidalı, pirinç bir çerçeve takılmış yuvarlak bir açıklık vardı. Bu çerçeveye yogunlaştırıcının geniş tübü bağlanmıştı, makinenin kendisiyse torbanın içindeydi elbette. Makinenin yarattığı bir vakumla bu tüpten seyrek atmosferin bir miktarı çekiliyordu ve daha sonra bu hava sıkıştırılmış bir halde torbanın içindeki ince havaya karışıyordu. Bu işlem defalarca tekrarlandıktan sonra en sonunda içeriyi her türden solumaya uygun havayla doldurdu. Ama böyle kapalı bir ortamda havanın kısa sürede kirlenmesi ve ciğerler tarafından solunmaya uygunsuz bir hal alması kaçınılmazdı. O zaman sepetin altındaki küçük bir supap aracılığıyla dışarı atılıyordu; -yoğun hava hemen aşağıdaki daha seyrek atmosfere gömülüyordu. Torbanın içinde herhangi bir anda mutlak bir *vakum* yaratma rahatsızlığını önlemek için bu temizleme işlemini bir anda değil, tedrici olarak yapıyordum, -supabı birkaç saniyeliğine açıp kapıyor, sonra yogunlaştırıcının pompası dışarı atılmış havayı yenileyene kadar bekliyordum. Bir deney yapmak için kediyle yavrularını küçük bir sepete koymuş ve alttaki, supaba yakın düğmelerden birinden sarkıtmıştım ve bu supabın içinden onları gerektiğinde besleyebiliyordum. Bunu biraz riske girerek ve torbanın ağzını kapamadan önce, daha önce bahsettiğim sırıklardan birinin ucuna kanca takıp onunla sepetin altına uzanarak yaptım. Torbanın içine yoğun hava girer girmez kasnağa ve sırıklara gerek kalmadı. Kapalı ortamda genleşen atmosfer torbayı güçlü bir şekilde şişiriyordu.

Bu düzenlemeyi tamamladığımda ve içeriyi açıkladığım şekilde doldurduğumda saat dokuza on vardı. Bu işleri yaparken solumakta büyük güçlük çekmiştim; ve böyle önemli bir meseleyi son ana bıraktığım için ihmalkarlığımdan, ya da daha doğrusu boş yere tehlikeye atılışımdan dolayı kendime kızmıştım. Ama işimi en sonunda tamamlayınca icadımdan kısa sürede istifade etmeye başladım. Tekrar rahatça soluk alabiliyordum -hem niye alamayacaktım ki? Ayrıca daha önce çektiğim acıların da kaybolduğunu görünce hoş bir şaşkınlık yaşadım. Şimdi yalnızca hafif bir baş ağrısından ve elle ayak bileklerimdeki, boğazımdaki şişkinlik hissinden şikayet edebilirdim. Böylece atmosfer basıncının azalmasına eşlik eden rahatsızlığın büyük kısmının beklediğim gibi geçtiği ve son iki saatte katlanmış olduğum acıların çoğunun kusurlu bir solunumdan kaynaklandığı açık gibi görünüyordu.

Dokuza yirmi kala -yani torbanın ağzını kapamamdan biraz önce, daha önce bahsettiğim gibi özel yapım olan barometredeki cıva limitine ulaştı. 40250 metrelik, yani yirmi beş millik bir yükseklikte bulunduğumu gösteriyordu ve o anda dünya yüzeyinin tamamının üç yüz yirmide birini görüyordum. Dokuzda doğudaki kara parçalarını tekrar gözden kaybetmiştim, ama balonun hızla K.K.B.'ya doğru sürüklendiğini fark etmeden önce değil. Akımdaki okyanus hâlâ görünüşteki içbükeyliğini koruyordu, her ne kadar görüşüm ileri geri gidip gelen bulutlar tarafından arada sırada engellense de.

Dokuz buçukta supaptan dışarı bir avuç kuştüyü atıp deney yapmayı denedim. Beklediğim gibi havada süzülmediler, kurşun gibi, *bir arada,* büyük bir hızla aşağı düştüler, -birkaç saniyede gözden kayboldular. Önce bu sıradışı fenomeni nasıl değerlendireceğimi bilemedim; hızımın birden böylesine artmış olduğuna inanamadım. Ama atmosferin artık kuş tüylerini bile taşıyamayacak kadar seyrelmiş olduğunu anlamam uzun sürmedi. Gerçekten de göründükleri kadar hızlı düşmüşlerdi. Onların inişiyle benim yükselişimin birleşen hızları şaşırmama yol açmıştı.

Saat onda dikkatimi verecek pek bir işimin kalmadığını fark ettim. Her şey yolunda gidiyordu ve balonun giderek artan bir hızla yükselmekte olduğuna inanıyordum, artık bu hız artışını kanıtlama şansım olmasa da. Hiç acı ya da rahatsızlık duymuyor ve Rotterdam'dan ayrıldığımdan beri kendimi ilk kez bu kadar iyi hissediyordum. Aletleri inceleyerek ve torbanın içindeki havayı yenileyerek oyalanıyordum. Bu son meseleyle kırkar dakikalık aralarla ilgilenmeye karar vermiştim, bu kadar sık aralar mutlaka gerekli olduğundan değil, sağlığımı koruma kaygımdan dolayı. Bu arada beklentilerde bulunmaktan kendimi alamıyordum. İmgelemim ayın yaban ve düşsel bölgelerinin tadını çıkarıyordu. Bir kez daha zincirlerinden kurtulan hayal gücüm loş ve istikrarsız bir diyarın sürekli değişen harikalarının arasında cirit atıyordu. Kırçıl, yaşlı ormanlar ve sarp kayalıklar, dipsiz uçurumlara gürleyerek akan çağlayanlar görüyordum. Sonra birden öğle güneşinin altında haşhaş ve ince, zambağa benzer çiçek tarlalarının göz alabildiğine, sonsuz bir sessizlik ve hareketsizlik içinde uzandığı rüzgarsız çayırlar gördüm. Sonra her şeyin loş ve bulanık bir gölden ve bunun sınırını çizen bulutlardan ibaret olduğu bir başka diyara indim. Ama beynimde yalnızca bunlara benzer hayaller canlanmıyordu. Son derece iğrenç, dehşetli sahneler sık sık zihnime girip olabilirlikleriyle ruhumun en gizli derinliklerini sarsıyordu. Ancak düşüncelerimin bu sonuncular üstünde fazla

meşgul olmasına izin vermiyor, yolculuğumun gerçek ve aşikar tehlikelerinin kesintisiz dikkatim için yeterli olduğunu düşünüyordum haklı olarak.

Akşam beşte, torbanın içindeki havayı tazelerken fırsatı değerlendirip supaptan kediye ve yavrularına baktım. Kedi yine epey acı çekiyor gibi görünüyordu ve bu rahatsızlığını hemen temelde soluk alma güçlüğü çekiyor olmasına yordum; ama yavruları üstünde yaptığım deney oldukça tuhaf sonuçlanmıştı. Onların da, anneleri kadar olmasa da, acı belirtileri sergilemelerini beklemiştim tabii; ve bu atmosferik basınca alışkanlıktan doğan dayanıklılığa ilişkin savımı doğrulamaya yeterli olacaktı. Ama yakından bakıp da oldukça sağlıklı olduklarını, rahatça ve kusursuz bir düzenlilikle soluduklarını ve en küçük bir rahatsızlık belirtisi sergilemediklerini görünce şaşırdım. Bunu ancak teorimi genişleterek ve etrafımdaki seyrek atmosferin belki de farzetmiş olduğum gibi kimyasal açıdan yaşama elversiz olmadığını ve böyle bir *ortamda* doğmuş bir insanın muhtemelen solumakta zorluk çekmeyeceğini, yeryüzüne yakın, daha yoğun *katmanlara* götürüldüğündeyse benim kısa süre önce deneyimlediğim işkenceleri çekebileceğini varsaymak zorundaydım. O vakitten beri talihsiz bir kazanın küçük kedi ailemi kaybetmeme yol açmasından ve beni deneyi devam ettirerek bu meseleyi daha derinlemesine incelemekten alıkoymasından derin bir esef duyuyorum. Elimi supabın içinden, yaşlı kedi için bir fincan suyla geçirirken gömleğim yeni kedi sepetini taşıyan ilmiğe takıldı ve onu bir anda düğmeden çıkardı. Kedi sepeti bir anda yok olsa gözümün önünden daha hızlı ve ani bir şekilde kaybolamazdı. Kedi sepetinin ipinin serbest kalmasıyla sepetin içindeki her şeyle birlikte ortadan kaybolması arasında saniyenin onda birinden uzun bir zaman geçmiş olamaz, iyi dileklerim onu yeryüzüne dek izledi, ama elbette ki kedinin ya da yavrularının başlarına gelen talihsizliği anlatacak kadar uzun yaşayacaklarını sanmıyordum.

Saat altıda dünyanın doğu tarafındaki büyük bir kesiminin koyu bir gölgeyle kaplanmış olduğunu ve bu gölgenin hızla ilerlemeyi sürdürdüğünü, yediye beş kala akımdaki tüm manzaranın gecenin karanlığına gömülmüş olduğunu gördüm. Ancak batan güneşin ışınları balonu aydınlatmayı bundan çok sonra kesti; ve bu durum, elbette tamamen beklenir olmasına karşın, bana sonsuz bir haz verdi. Sabahleyin yükselen güneşi en azından Rotterdamlılardan saatler önce göreceğim açıktı, çok daha doğuda bulunmalarına karşın; ve böylece, yükseldikçe güneşin ışığından giderek daha uzun süre faydalanacaktım. Artık yolculuğumun seyir defterini tutmaya, günleri, karanlık süreleri dikkate almadan, sürekli yirmi dört saatlik periyodlara göre hesaplamaya karar vermiştim.

Saat onda uykum geldi ve uzanıp gecenin geri kalanında uyumaya karar verdim. Ama burada, aşikar görünmesine karşın o ana dek aklıma gelmemiş olan bir sorun çıktı karşıma. Eğer uyursam, *aradaki zamanda* içerideki hava nasıl tazelenecekti? Onu bir saatten fazla solumak olanaksızdı; veya bu süre bir saat on beş dakikaya dek çıkarılabilse bile, bu çok kötü sonuçlar doğuracaktı. Bu açmaz beni epey uğraştırdı. Yaşadığım bütün tehlikelerden sonra bu meseleyi hedefime ulaşmaktan umudu kesecek ve sonunda yeryüzüne inmeye karar verecek kadar ciddiye almam tuhaf gelecektir. Ama bu duraksama yalnızca bir anlıktı. İnsanın alışkanlıkların kölesi olduğunu ve varoluşunun rutininde *özsel* önem taşıdığını düşündüğü pek çok noktanın aslında sırf onları alışkanlık haline getirmesi yüzünden böyle göründüğünü düşündüm. Uykusuz yaşayamayacağım açıktı; ama dinlenme sürem içinde birer saatlik aralarla uyanmayı rahatça başarabilirdim. Havayı tamamen yenilemek en fazla beş dakika sürerdi —ve tek gerçek güçlük kendimi bunu yapmak için uygun vakitte uyandırabilmekti. Ama bu, itiraf etmeliyim ki, çözmekte epey zorlandığım bir problem oldu. Ders çalışırken uykuya dalmasını engellemek için bir elinde bakır bir küre tutan ve uykuya daldığı zamanlarda bu küre sandalyesinin yanında, yerde duran aynı maddeden yapılma leğene düşünce uyanan öğrencinin öyküsünü işitmiştim elbette. Ancak benim durumum oldukça farklıydı ve benzer bir fikri uygulamam olanaksızdı; çünkü uyanık kalmak değil, düzenli aralıklarla uyanmak istiyordum. En sonunda basit görünse de, o sırada bana teleskobun, buhar makinesinin ya da matbaanın icadı kadar dahice gelen bir çareyi uygulamaya koyuldum.

Balonun şimdi eriştiği yükseklikte düzenli bir hızla yükseldiğini ve sepette en küçük bir sarsıntı bile hissedilmediğini kabul etmek gerek. Bu durum uygulamaya karar verdiğim projem konusunda beni epey cesaretlendirdi. Beşer galonluk küçük fıçıların içinde bulunan su stoğumu sepetin içine oldukça sağlam bir şekilde yerleştirmiştim. Bunlardan birinin iplerini çözdüm ve sepetin iki karşılıklı kenarına iki halatı gergince bağladım. Birbirlerine paraleldiler ve aralarında otuz santimlik bir mesafe vardı, böylece bir tür raf teşkil ediyorlardı. Bunun üstüne fıçıyı yatay bir pozisyonda yerleştirdim. Bu halatların yirmi santim kadar altına ve sepetin zemininden bir metre yirmi santim yukarıya bir raf daha yerleştirdim -ama bu ince ve enli tahtadan yapılmıştı, elimde yalnızca bu türden tahta olduğundan. Bu sonuncu rafın üstüne ve fıçının kenarların-

dan birinin hemen altına küçük bir toprak sürahi koydum. Sonra fıçının sürahinin üstüne gelen kısmında bir delik açtım ve koni şeklinde, yumuşak tahtadan bir tıpayla tıkadım. Bu tıpayı, delikten sızan ve alttaki sürahiye akan suyun miktarını sürahiyi tam altmış dakikada dolduracak şekilde ayarlayana dek birkaç kez sokup çıkardım. Sürahinin herhangi bir zaman diliminde ne kadarının dolduğunu gözleyerek bu miktarı ayarlamak çok kolay oldu tabii. Bütün bunlardan sonra, planın ne olduğu artık açıkça görülüyor. Sepetin tabanındaki yatağımı öyle bir şekilde ayarladım ki, uzandığımda başım sürahinin hemen altına geliyordu. Bir saat sonra sürahinin dolup taşacağı ve kenarından daha aşağıda olan ağız kısmından suyun dışarı akacağı açıktı. Yüz yirmi santimden fazla bir yükseklikten akacak olan suyun kesinlikle yüzüme düşeceği ve bunun, beni dünyanın en derin uykusuna dalmış olsam bile, uyandıracağı açık-ti.

Bu ayarlamaları tamamladığımda saat on bir olmuştu ve icadımın işe yarayacağından hiç şüphe duymadan hemen yattım. Bu konuda hayal kırıklığına da uğramadım. Güvenilir kronometrem tarafından tam altmış dakikada bir uyandırılıyor ve sürahinin içindeki suyu fıçıya boşalttıktan ve yoğunlaştırıcıyı kullandıktan sonra tekrar yatıyordum. Uykumun böyle düzenli aralıklarla bölünmesi beni beklediğimden de az rahatsız etti; ve en sonunda güne başlamak için kalktığımda saat yediydi. Güneş ufukta epey yükselmişti.

3 *Nisan.* Balonun büyük bir yüksekliğe erişmiş olduğunu gördüm ve dünyanın dışbükeyliği şimdi açıkça belli oluyordu. Altımda, okyanusta bir siyah noktalar kümesi vardı; bunlar adalardı kuşkusuz. Yukarıdaki gökyüzü kapkaraydı ve yıldızlar çok net görülebiliyordu; aslında yolculuğa çıktığım ilk günden beri öyleydiler. Kuzeyde, uzaklarda, ufukta ince, beyaz ve son derece parlak bir hat ya da çizgi gördüm ve hiç duraksamadan bunun kutup denizinin buzullarının güney diski olduğunu düşündüm. İyice meraklanmıştım, çünkü çok daha kuzeye gitmeyi umuyordum ve belki tam kutbun üstünden geçebilirdim. Bulunduğum yüksekliğin istediğim kadar ayrıntılı bir inceleme yapmamı engelleyecek olmasından üzüntü duydum. Ancak pek çok şeyi tespit edebilirdim. Yine de çok şey gözlemlenebilirdi. Gün boyunca olağan dışı bir olay olmadı. Aletlerim aksamadan çalıştı ve balon hâlâ hissedilebilir bir sarsıntı olmadan yükseliyordu. Hava çok soğuk olduğundan bir paltoya sarınmak zorunda kaldım. Yeryüzüne karanlık çöktüğünde, etrafım saatler boyunca aydınlık kalmayı sürdürdüyse de yattım. Su saati işini mükemmel görüyordu ve ertesi

sabaha dek, periyodik kesintilerin dışında deliksizce uyudum.

4 Nisan. Kendimi fiziksel ve ruhsal açıdan zinde hissederek uyandığımda denizin görünüşündeki tuhaf değişiklik karşısında hayrete kapıldım. Daha önceki koyu mavi rengini büyük ölçüde kaybetmişti ve şimdi rengi gri-beyazdı. Göz kamaştırıcı bir şekilde parlıyordu. Okyanusun dışbükeyliği öyle belirgin leşmişti ki, uzaktaki tüm su kütlesi sanki ufkun hemen ötesindeki uçuruma dökülüyormuş gibi görünüyordu. Öyle ki parmak uçlarımda yükselip o şelalenin yankılarını duymaya çalıştığımı fark ettim. Adalar artık görünmüyordu. Güneydoğuda, ufkun ardında mı kalmışlardı, yoksa çok yükseldiğim için mi onları göremez olmuştum, anlamak olanaksızdı. Ancak ikinci görüşü benimseme ye daha meyilliydim. Kuzeydeki buz kütlesinin kıyısı giderek belirginleşiyordu. Soğuk çok şiddetli değildi. Önemli bir şey olmadı ve günü yanıma almış oldu ğum kitapları okuyarak geçirdim.

5 *Nisan.* Dünyanın görünen tüm yüzeyi karanlıkta kalmayı sürdürürken güneşin yükselişini izlemek çok tuhaftı. Ancak zamanla ışık her tarafa yayıldı ve kuzeydeki buz hattını tekrar gördüm. Şimdi açık seçik görülebiliyordu ve rengi okyanusun dalgalarınınkinden daha koyu gibiydi. Ona büyük bir hızla yaklaşıyordum. Doğuda ve batıda birer kara hattı görür gibi oldum, ama emin olamadım. Hava ılıman. Gün boyunca önemli bir şey olmadı. Erkenden yattım.

6 *Nisan.* Buz kütlesinin kıyısının çok daha yakınlaşmış olduğunu ve aynı materyalden oluşma uçsuz bucaksız bir alanın kuzey ufkuna doğru göz alabildiğine uzandığını görünce şaşırdım. Balonun şimdiki rotasını takip ederse kısa sürede Buz Denizi'ne varacağı açıktı ve artık kutbu göreceğimden pek şüphem kalmamıştı. Bütün gün buz kütlesine yaklaştım. Geceye doğru ufkumun sınırları birden, somut bir şekilde genişledi ki, bunun sebebi hiç şüphesiz dünyanın şeklinin yassı kutuplu bir küremsi olması ve Arktik dairesinin yakınındaki yassı bölgelerin üstüne varmış olmamdı. Sonunda karanlık çökünce büyük bir huzursuzluk içinde, böylesine ilginç bir şeyi görme fırsatını bir daha yakalamamacasına kaçırmaktan korkarak yattım.

7 *Nisan.* Erken kalktım ve Kuzey Kutbu'nu görünce, ki bu konuda yanılma ya imkan yoktu, büyük bir sevince kapıldım. Kuşku götürmez bir şekilde oradaydı, ayaklarımın tam altındaydı; ama ne yazık! Şimdi öyle büyük bir yüksek likteydim ki, doğru dürüst bir şey göremiyordum. Aslında iki Nisan'da, sabah saat altı ile sekiz kırk (barometre tam bu saatte bozuldu) arasında farklı periyodlardaki yükseltilerimi sırasıyla gösteren rakamlara bakıldığında, balonun

şimdi, yedi Nisan sabahı saat dörtte, deniz yüzeyinin, hiç şüphesiz, *en az* 7254 mil üstüne çıkmış olduğu söylenebilirdi. Bu yükselti çok büyük gibi görünebilir, ama muhtemelen gerçek rakamın çok altındaydı. Her halükarda dünyanın büyük çapının tamamını görmekte olduğum kesindi. Bütün kuzey yarımküre ortografik olarak çizilmiş bir harita gibi uzanıyordu altımda; ve ekvatorun büyük çemberi ufuk çizgimi teşkil ediyordu. Ancak Ekselansları Arktik dairesinin içindeki, şimdiye dek keşfedilmemiş bölgelerin, tam altımda bulunmalarına ve bu yüzden de hiçbir görsel kısalma etkisine maruz kalmamalarına karşın, yine de tatminkar bir incelemeye olanak vermeyecek kadar küçük ve uzakta olduklarını akılda tutacaklardır. Yine de, görülebilenler tuhaf ve heyecan vericiydi. Daha önce bahsettiğim ve insanın bu bölgelerdeki keşif sahasının sınırını teşkil ettiği az çok söylenebilecek devasa kıyının kuzeyinde tek bir buz tabakası kırılmadan ya da çok az kırılmış bir halde uzanıyordu. İlerleyişinin ilk birkaç derecesinde yüzeyi son derece anlaşılır bir şekilde yassılaşıyor, bir düzleme daha da benziyor ve en sonunda *epey içbükeyleşerek* Kutup'ta, hatları keskin, çapı balonla altmış beş saniyelik bir açı yapan ve koyu renk tonuyla, görülebilen yarımküredeki diğer bütün noktalardan daha karanlık olan ve yer yer mutlak bir siyahlığa bürünen dairesel bir merkez halinde son buluyordu. Bunun dışında görülebilecek pek bir şey yoktu. Saat on ikide dairesel merkezin çapı ufalmıştı, akşam yedide ise onu tamamen gözden kaybettim. Balon buz kütlesinin batı kolunun üstünden geçiyor, hızla ekvatora doğru sürükleniyordu.

8 Nisan. Dünyanın görünen çapının ufaldığını ve ayrıca genel rengiyle görünüşünün hatırı sayılır ölçüde değiştiğini fark ettim. Görünen bütün alan açık, soluk sarının tonlarına bürünmüş ve bazı yerlerde gözleri bile ağrıtacak bir parlaklığa ulaşmıştı. Görüşüm yeryüzünün yakınındaki yoğun atmosferin bulutlarla kaplı olması yüzünden epey engelleniyordu ve yerküreyi ancak arada sırada onların arasından, anlık şekilde görebiliyordum. Bu doğrudan görme güçlüğü bana aşağı yukarı son kırk sekiz saattir sıkıntı vermekteydi; ama şimdiki müthiş yüksekliğimde bulut kümelerini birbirlerine daha çok yaklaştırmıştı ve güçlüğüm elbette ki yükseltimle doğru orantılı bir şekilde artıyordu. Yine de balonun şimdi Kuzey Amerika kıtasındaki büyük göllerin üstünde bulunduğunu ve güneye doğru ilerlediğini, bunun da beni kısa süre sonra dönencelere ulaştıracağını rahatça görebiliyordum. Bu bana sıcak bir tatmin duygusu verdi ve nihai başarının sevindirici bir alameti olarak göründü. Gerçekten de daha önce gittiğim yön bana huzursuzluk vermişti; çünkü o yönde ilerlemeyi sürdürsem, yörüngesi tutulumla sadece 5° 8' 48"lik küçük bir açı yapan aya asla varamayacağım açıktı. Tuhaf gelebilir ama, yolculuğuma dünyanın *ay elipsi düzlemindeki* bir noktasından başlamamakla yaptığım büyük hatanın farkına ancak bu vakitte varmaya başlıyordum.

9 Nisan. Bugün dünyanın çapı epey küçüldü ve yüzeyin şansı her geçen sa at koyulaşmaya başladı. Balon güneye doğru ilerlemeyi sürdürdü ve akşam do kuzda Meksika Körfezi'nin kuzey kıyısına vardı.

10 Nisan. Bu sabah beş civarında yüksek, korkunç bir çatırtıyla, ne olduğu nu anlayamadan, sıçrayarak uyandım. Çok az sürdü, ama sürdüğü süre zarfınca dünyada daha önce deneyimlediğim hiçbir şeye benzemiyordu. İlk anda ba lonun patladığını sanarak büyük bir paniğe kapıldığımı söylememe gerek yok. Ancak bütün aletlerimi dikkatle inceledim ve hiçbirinde bir terslik olmadığını gördüm. Günün büyük bölümünü bu tuhaf olay üstüne düşünmekle geçirdim, ama ona kesinlikle bir açıklama getiremedim. Yatağa tatminsiz bir şekilde, bü yük bir endişe ve huzursuzlukla girdim.

11 Nisan. Dünyanın görünür çapında şaşırtıcı bir küçülme, ayınkindeyse, ki dolunaya yalnızca birkaç gün kalmıştı, ilk kez oldukça dikkat çekici bir büyü me olduğunu gördüm. Şimdi torbanın içinde yaşamak için gerekli olan hava yı yoğunlaştırmakta bayağı zorlanıyor, epey çaba harcamak zorunda kalıyor dum.

12 Nisan. Balonun seyir yönündeki tuhaf bir değişme, tamamen beklenir ol masına karşın, bana benzersiz bir haz yaşattı. Daha önceki rotasındayken, gü ney enleminin yirminci paraleline varınca, birden doğuya doğru keskin bir dö nüş yaptı ve bütün gün bu yönde, *ay elipsi düzleminin* tamamen olmasa bile ne redeyse paralelinde ilerledi. Bu rota değişikliğinin bahsetmeye değer bir sonu cu da sepetin rahatça algılanabilir bir şiddetle sallanmasıydı - bu sarsıntı saat ler boyunca hafifleyip şiddetlenerek devam etti.

13 *Nisan.* Beni ayın onunda dehşete düşürmüş olan o yüksek çatırtı sesi yi nelenince tekrar büyük bir paniğe kapıldım. Bu konuda uzun uzadıya düşün meme karşın tatminkar bir sonuca varamadım. Dünyanın görünen çapı iyice ufalmış, şimdi balonla yirmi beş dereceden biraz daha fazla bir açı yapıyordu. Ay neredeyse tam tepede olduğundan hiç görülmüyordu. Hâlâ elips düzlemin de ilerliyordum, ama doğu yönünde fazla yol almadım.

14 Nisan. Dünyanın çapı büyük bir hızla ufalıyor. Bugün balonun yerberi hattından çıkmaya başladığı - yani onu doğrudan ayın yörüngesindeki dünya-

ya en yakın noktaya götürecek yolu izlediği fikrine güçlü bir şekilde kapıldım. Ayın kendisi tam tepedeydi ve bu yüzden görüş alanımın dışındaydı. Havanın yoğunlaştırılması için uzun süreli büyük çabalar harcamam gerekti.

15 Nisan. Artık yeryüzünde kıtaların ve denizlerin ana hatları bile doğru dürüst seçilemiyordu. On iki civarında beni daha önce öylesine şaşırtmış olan o korkutucu sesi üçüncü kez işittim. Ancak bu kez birkaç saniye devam etti ve şiddeti giderek arttı. En sonunda, ben nasıl iğrenç bir şekilde öleceğimi bilemeden, sersemlemiş ve donakalmış halde ayakta dururken sepet büyük bir şiddetle sarsılmaya başladı ve ne olduğunu seçemediğim devasa, alevler saçan bir kütle bin gök gürlemesinin sesiyle, kükreyerek ve gümbürdeyerek balonun yanından geçti. Korkum ve şaşkınlığım biraz geçince, bunun hızla yaklaştığım o dünyadan gelen ve muhtemelen bazen yeryüzünde keşfedilip daha uygun bir terim bulunamadığından meteor taşları olarak adlandırılan o tuhaf madde sınıfına ait volkanik bir fragman olduğunu farzetmekte zorlanmadım.

16 Nisan. Bugün, sırayla yan pencerelerin her birinden elimden geldiği kadar yukarı bakınca, ayın diskinin küçük bir kısmının balonun muazzam çevresinin her tarafından çıktığını görerek büyük bir sevince kapıldım. Heyecanım hâlâ safhadaydı; çünkü artık tehlikeli yolculuğumun bitmesine çok az kaldığından şüphem yoktu. Gerçekten de artık yoğunlaştırıcımı çalıştırmak bir eziyet halini almıştı ve dinlenmeme neredeyse hiç fırsat tanımıyordu. Uyku neredeyse söz" konusu olmaktan çıkmıştı. Hastalandım ve bitkinlikten titremeye başladım, insan doğasının böylesine yoğun acılara fazla uzun süre katlanması mümkün değildi. Şimdi kısalmış olan karanlık periyodda yakınımdan bir meteor taşı daha geçti ve bu olayın sıklığı beni epey kaygılandırmaya başladı.

J *7 Nisan.* Bu sabah yolculuğum için bir dönüm noktası oldu. Ayın on üçünde dünyanın yirmi beş derecelik bir açı yaptığını anımsayacaksınız. Ayın on dördünde bu iyice azalmıştı; on beşinde azalma hızı daha da artmıştı; ve on altının gecesinde yatmak üzereyken açının yedi derece on beş dakika olduğunu görmüştüm. Bu yüzden bugünün, ayın on yedisinin sabahında kalkıp akımdaki yüzeyin ansızın, inanılmaz bir şekilde hacimce *büyümüş* olduğunu, görünürdeki açısal çapının otuz dokuz dereceden az olmadığını fark edince büyük bir şaşkınlığa kapıldım! Beni ele geçiren uç noktadaki mutlak dehşeti ve hayreti kelimelere sığdırmak mümkün değil. Dizlerim titriyordu - dişlerim takırdıyordu - tüylerim diken diken olmuştu. "Demek balon patlamış!" Zihnimden hızla geçen ilk fırtınalı düşünceler bunlardı: "Balon kesinlikle patlamış! - Düşüyorum - müthiş, benzersiz bir hızla düşüyorum! Şimdiden çabucak aşılmış olan büyük mesafeden anlaşılıyor ki dünya yüzeyine düşüp ölmem en fazla on dakika alacak!" Ama en sonunda doğru dürüst düşünmeye başladım. Durdum; düşündüm; ve şüphe ettim. Bu olanaksızdı. Bu kadar hızlı inmiş olamazdım. Ayrıca, her ne kadar akımdaki yüzeye açıkça yaklaşıyor olsam da, hızım ilk başta tahmin ettiğimden çok daha azdı. Bu düşünce zihnimdeki kargaşayı dindirdi ve en sonunda fenomeni doğru şekilde değerlendirmeyi başardım. Aslında, akımdaki yüzeyle yerkürenin yüzeyi arasındaki büyük farklılığı göremediğime göre şaşkınlığım duyularımı köreltmiş olmalıydı. Yeryüzü tepemdeydi ve balon tarafından tamamen gizlenmişti. Ay ise -tüm muhteşemliğiyle- altımda, ayaklarımın altında uzanmaktaydı.

Durumumdaki bu değişikliğin bende yarattığı sersemlik ve şaşkınlık belki de maceranın en az açıklama gerektiren kısmını teşkil ediyordu. Çünkü bu *bouleversement* yalnızca doğal ve kaçınılmaz değildi, aynı zamanda uzun sûredir beklenmekteydi de; uydunun çekiminin gezegenin çekimine baskın çıktığı noktaya geldiğimde veya, daha kesin konuşmak gerekirse, dünyanın balon üstünde etki eden çekiminin ayınkinden daha zayıf olduğunda yaşanacak bir durum olarak. Derin bir uykudan, tüm duyularım karmakarışık halde uyandığımda son derece kafa karıştırıcı ve bekleniyor olsa bile o anda olması beklenmeyen bir fenomenle karşı karşıya kalmıştım. Dönüş kolay ve tedrici bir şekilde gerçekleşmiş olmalıydı ve olay sırasında uyanık olsam da bir ters dönüşe ilişkin herhangi bir içsel kanıt görmeyebilirdim - yani ne kendime, ne de aletlerime ilişkin olarak rahatsız edici bir durum ya da yer değiştirme yaşanmazdı.

Durumumun farkına vardıktan ve ruhumu tamamen ele geçirmiş olan o dehşetten kurtulduktan sonra, tüm dikkatimin ayın genel fiziksel görünüşüne çevrildiğini söylememe herhalde gerek yoktur. Altımda bir harita gibi uzanıyordu - ve ayın hâlâ çok uzakta olduğunu düşünmeme karşın, yüzeyindeki çukurları son derece çarpıcı ve açıklamasız bir netlikle seçebiliyordum. Yüzeyin hiçbir yerinde okyanus ya da deniz, hattâ göl ya da ırmakların, hiç su kütlesinin olmayışı bana ilk bakışta jeolojik durumunun en dikkat çekici özelliği gibi geldi. Ama tuhaf bir şekilde, engin düzlüklerin kesinlikle lâlı olduğunu gördüm. Gerçi görünen yarımkürenin büyük kısmı koni şeklindeki, doğal değil yapay sebeplerden ortaya çıkmış gibi görünen sayısız volkanik dağla kaplıydı. En yüksekleri dikey yükselti olarak 3.75 mili geçmiyor; ama Campi Phlegraei'deki volkanik bölgeleri gösteren bir harita Ekselanslarına benim her-

hangi bir değersiz tanımımdan çok daha iyi bir fikir verecektir. Çoğu püskürüyordu ve öfkeleriyle güçlerini, yanlış bir şekilde meteor taşları olarak adlandırılan ve şimdi balonun yanından giderek artan, dehşet verici bir sıklıkla geçen volkanik taşların gürlemelerinden anlayarak korkuya kapılıyordum.

18 Nisan. Bugün ayın görünüşünün iyice büyümüş olduğunu gördüm - ve inişimin hızındaki apaçık artış beni endişelendirmeye başladı. Aya yapılacak bir yolculuğun muhtemelliği üstüne yaptığım spekülasyonların ilk safhasında etrafındaki, gezegenin hacmiyle orantılı yoğunlukta bir atmosferin varlığını hesaplamalarıma büyük ölçüde dahil ettiğim anımsanacaktır. Bunu aksi yöndeki pek çok teoriye, hattâ ayda herhangi bir atmosfer bulunmadığı yolundaki genel kanıya rağmen yapmıştım. Ama Encke kuyrukluyıldızı ve Zodyak ışığı üstüne söylediklerimin yanı sıra, Lilienthalli Bay Schroeter'in bazı gözlemleri de kanımı güçlendirmişti. Ayı iki buçuk günlükken, günbatımından hemen sonra akşamüstü, karanlık kısmı görünmeden önce incelemeye başladı ve görünene kadar da incelemeyi sürdürdü. Karanlık yarıkürenin herhangi bir kısmı görünmeye başlamadan önce, iki zirve çok hafif ve keskin bir uzatmayla giderek inceliyor gibi görünüyordu. Her birinin en uzak ucu hafifçe güneş ışınları tarafından aydınlatılıyordu. Kısa süre sonra bütün karanlık kısım aydınlanmıştı. Yarım dairenin ardındaki zirvelerin böyle uzamasının sebebinin güneş ışınlarının ayın atmosferinde kırılması olabileceğini düşünmüştüm (ki bu atmosfer ayın karanlık yarımküresine, ay hilalin yaklaşık 32°'sindeyken dünyadan yansıyan ışıktan daha aydınlık bir alacakaranlık yaratacak kadar ışık çekebilirdi), ki bu 1356 Paris kademi olmalıydı. Bu açıdan bakınca, güneş ışınlarını kırabilecek en büyük olası yüksekliği 5376 kadem olarak düşündüm. Bu konudaki fikirlerim Felsefi Tutanaklar'ın seksen ikinci cildindeki bir pasaj tarafından da güçlendirildi. Burada Jüpiter'in uydularının gölgelenmesi sırasında üçüncüsünün 1" ya da 2"lik süre boyunca bulanık kaldıktan sonra kaybolduğundan ve dördüncünün de gezegenin yakınında ayırt edilemez hale geldiğinden bahsediliyor."

Cassini Satürn, Jüpiter ve sabit yıldızların, aya gölgelenim yapmak üzere yaklaşırken, dairesel görüntülerinin oval bir şekle büründüğünü sık sık gözlemlemiştir; ve diğer gölgelenimlerde bir şekil değişikliğine rastlamamıştır. Böylece *bazen,* ayın çevresini yıldızların ışıklarını kıran yoğun bir maddenin sardığı, diğer zamanlardaysa sarmadığı öne sürülebilir.

inişimin güvenliği için tamamen tahmin ettiğim yoğunlukta bulunan bir atmosferin direnişine, veya daha doğrusu desteğine güvenmiştim. Yanılmışsam serüvenimin benim uydunun kayalık yüzeyine çarpıp atomlarıma ayrılmamla biteceğini düşünmekten başka yapabileceğim bir şey yoktu. Ve şimdi gerçekten de dehşete kapılmak için her sebebim vardı. Ayla aramdaki mesafe giderek azalırken yoğunlaştırıcımın gerektirdiği çaba azalmamıştı ve havanın yoğunluğunun arttığına ilişkin bir belirti göremiyordum.

19 Nisan. Bu sabah saat dokuz civarında, ayın yüzeyi korkutucu bir şekilde yakınken ve huzursuzluğum doruğa çıkmışken yoğunlaştırıcımın pompasının en sonunda atmosferdeki bir değişimin belirtilerini vermesi büyük bir sevince kapılmama yol açtı. Saat onda, havanın yoğunluğunun oldukça artmış olduğuna inanmak için sebeplere sahiptim. On birde, aleti çalıştırmak için çok az çaba yetmeye başlamıştı. On ikideyse, biraz duraksadıktan sonra, *turnikenin* vidalarını çözdüm ve, bu herhangi bir rahatsızlığa yol açmayınca, torbayı sepetin üstünden çıkardım ve içine koydum. Böylesine aceleyle girişilmiş ve tehlikeli bir deneyin ilk sonuçları, beklenece ği gibi spazmlar ve şiddetli bir baş ağrısıydı. Ama bunlar ve solumaya ilişkin diğer güçlükler yaşamımı tehlikeye atacak kadar büyük olmadığından elimden geldiğince dayanmaya karar verdim, çünkü ayın yakınındaki daha yoğun *katmanlara* ulaştıkça kaybolacaklarını umuyordum. Ancak bu yaklaşım yine de son derece tedbirsizceydi; ve kısa sürede, atmosferin yoğunluğunun uydunun kütlesiyle orantılı olmasını beklemekle muhtemelen yanılmamış olsam da, yine de bu yoğunluğun, yüzeyde bile balonumun sepetinin büyük ağırlığını taşıyabileceğini düşünmekle yanılmış olduğum endişelendirici bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Yine de durum böyle olmalıydı, cisimler üstünde etki eden yerçekimi her iki gezegende de dünyanın yüzeyindeymişçesine eşit bir derecede, atmosferik yoğunluk oranına bağlı olmalıydı. Ancak düpedüz düşüyor olmam durumun böyle olmadığının kanıtıydı. Niye böyle olmadığıysa ancak yüzeydeki daha önce bahsettiğim coğrafi farklılıklarla açıklanabilir. Her halükarda şimdi gezegene çok yakındım ve büyük bir hızla inmekteydim. Bu yüzden hiç vakit kaybetmeden, önce safraları, sonra su fıçılarını, sonra yoğunlaştırıcımı ve torbamı, en sonunda da sepetteki her şeyi attım. Ama işe yaramadı. Hâlâ korkunç bir hızla düşüyordum ve şimdi yüzeyin yarım mil üstündeydim. Son bir çare olarak, ceketimi, şapkamı ve çizmelerimi de attıktan sonra, sepeti balondan ayırdım, ki ağırlığı epey fazlaydı, ve böylece iki elimle iplere tutunduktan sonra, arazinin göz alabildiğine ufak yerleşim merkezleriyle kaplı olduğunu göz ucuyla görecek fırsatı ancak bularak fantastik bir şehrin tam ortasına, küçük çirkin insanlardan oluşma büyük bir kalabalığın arasına düştüm. Hiçbiri tek kelime et-

medi ya da bana yardım etmek için en küçük bir çabada bulunmadı. Sadece elleri kalçalarına dayalı, bir grup budala gibi komik bir şekilde sırıtarak durup bana ve balonuma yan yan baktılar. Başımı horgörüyle onlardan çevirip geride, belki de sonsuza dek geride bıraktığım dünyaya baktım ve onu çapı yaklaşık iki derece olan büyük, donuk, bakır bir kalkan olarak gördüm. Gökyüzünde sabit bir halde duruyordu ve kenarlarından birinde çok parlak bir altın renginin hilal şeklindeki hattı uzanıyordu. Kara ya da su görülmüyordu ve bütünü çeşitli beneklerle bulutlanmış, tropik ve ekvatoral kuşaklarla çevrelenmişti.

Böylece Ekselanstan, sonunda, Rotterdam'dan ayrılışımın on dokuzuncu gününde, büyük heyecanlar, duyulmamış tehlikeler, benzersiz kurtuluşlardan sonra insanoğlunun tamamladığı, giriştiği, hattâ hayal ettiği en sıradışı ve önemli yolculuğun sonuna sağ salim varmış oldum. Ama anlatacak maceralarım daha bitmedi. Ve gerçekten de siz Ekselansları yalnızca kendi özgün doğası yüzünden değil, insanoğlunun yaşadığı dünyanın uydusu olması bakımından da bizim için bir o kadar ilgi çekici olan bir gezegende beş yıl kaldıktan sonra Devlet Astronomi Yüksekokulu'ndakilere, sadece mutlu sonuçlanan *yolculuğun* ayrıntılarından çok daha önemli (gerçi onlar da muhteşemdiler ama) bilgiler verebileceğimin mutlaka bilincindedirler. Durum gerçekten de böyle. Anlatacak - anlatmaktan haz duyacağım pek çok şeyim var. Gezegenin iklimine; soğukla sıcak arasındaki harika geçişlerine; güneşin iki hafta boyunca ortalığı kavurmasına, sonraki iki haftanınsa kutuplarımızdan daha soğuk geçmesine; nemin bir vakumun içindeki damıtım gibi güneşe en yakın noktadan ona en uzak noktaya doğru sürekli yer değiştirişine; akarsuyu bol, değişken bir kuşağa; insanlarına; gelenek göreneklerine ve politik kurumlarına; tuhaf fiziksel yapılarına; çirkinliklerine; kulaklardan, böylesine tuhaf, seyrek bir atmosferde işe yaramayan o eklentilerden yoksun oluşlarına; bu yüzden de konuşamamalarına, konuşmanın neye yaradığını bilmemelerine; konuşmanın yerine benzersiz bir interkomünikasyon yöntemi geliştirmiş olmalarına; aydaki herkesle dünyadaki bazı kişiler arasındaki anlaşılmaz bağa - gezegenle uydusu arasındakine benzeyen ve ona bağlı olan, birinin sakinlerinin yaşamlarını ve yazgılarını diğerinin sakinlerinin yaşamları ve yazgılarıyla iç içe geçiren bağa; ve hepsinden çok da, Ekselansları - hepsinden çok da ayın dış bölgelerinde, uydunun kendi ekseni etrafında dönüşünün dünyanın çevresindeki dönüşüyle neredeyse mucizevi bir uyum içinde olması sonucunda henüz insanoğlunun teleskopları tarafından görülebilecek şekilde dönmemiş ve Tanrı'nın inayetiyle asla da dönmeyecek olan o bölgelerde yatan bütün o karanlık ve korkunç gizemlere ilişkin pek çok şey söyleyebilirim. Bütün bunları ve fazlasını -çok daha fazlasını- ayrıntılarıyla anlatmaya hazırım. Ama, sadede gelmem gerekirse, karşılığını almalıyım. Aileme ve evime geri dönmek istiyorum: Ve bundan sonra gireceğim iletişimlerin bedeli olarak -fiziksel ve metafizik bilimlerin pek çok son derece önemli dalındaki meseleleri aydınlığa kavuşturma gücüne sahip olduğum göz önüne alındığında- nüfuzunuz sayesinde Rotterdam'dan ayrılışım sırasında alacaklılarımı öldürerek işlediğim suçun affedilmesini istiyorum. Elinizdeki mektubun yazılma amacı da budur. Onu getiren, dünyadaki ulağım olmaya ikna ettiğim bir ay sakinidir ve Ekselanslarının karar vermesini beklediktен sonra bana söz konusu affin haberiyle, eğer affedilmem mümkün olursa, dönecektir.

Ekselanslarının aciz kulu olma vs. şerefini taşıyan,

HANS PFAALL.

Söylendiğine göre Profesör Rubadub bu son derece sıradışı dokümanı okumayı bitirdikten sonra şaşkınlıktan piposunu yere düşürmüş ve Mynheer Superbus Von Underduk da gözlüklerini çıkarıp sildikten ve cebine koyduktan sonra kendisini kaybedip vakarını unutarak hayret ve takdir duygularıyla üç kez topuğunun üstünde dönmüş. Tartışmaya gerek yoktu - af çıkarılmalıydı. En azından Profesör Rubadub buna yemin etti ve şanlı Von Underduk da en sonunda aynı kararı verip bilim kardeşinin koluna girerek tek kelime etmeden onu yapılması gerekenler üstüne konuşmak üzere evine götürmeye koyuldu. Ancak belediye reisinin kapısının önüne vardıklarında ulak ortadan kaybolduğuna göre -Rotterdamlıların vahşi görünüşünden ödü patlamış olmalıydı- affin pek işe yaramayacağını, çünkü böyle uzak bir mesafeyi ancak bir aylının kat edebileceğini belirtti profesör. Belediye reisi de buna katıldı ve böylece bu mesele orada kapandı. Ancak dedikodular ve ileri geri edilen sözler son bulmadı. Hattâ bazı sivrizekalılar bütün bu meselenin düzmece olduğunu söyleyerek kendilerini rezil etti. Ama sanırım bu tip insanlar kavrayışlarının ötesinde olan her şeyi düzmece olarak tanımlıyor. Ben şahsen bu suçlamayı hangi verilere dayanarak yaptıklarını anlayamıyorum. Ne söylüyorlar bir bakalım:

Özellikle. Rotterdam'daki bazı şakacıların bazı belediye başkanlarına ve astronomlara karşı antipatilerinin olduğunu.

İkinci olarak. Civardaki Bruges şehrinden tuhaf görünüşlü, iki kulağı da ke-

sik cüce bir hokkabazın günlerdir kayıp olduğunu.

Üçüncü olarak. Küçük balonun her tarafına yapıştırılmış olan gazetelerin, Hollanda gazeteleri olduklarından, balonun ayda yapılmış olamayacağını. Kağıtları kirliymiş - çok kirliymiş- ve matbaacı Gluck Rotterdam'da basıldıklarına yemin ediyor.

Dördüncü olarak. Ayyaş Hans Pfaall ile alacaklıları olarak adlandırılan üç boşta gezenin iki üç gün önce şehrin kenar mahallelerindeki bir meyhanede, deniz aşırı bir yolculuktan yeni gelmiş olarak, cepleri para dolu halde görüldüklerini.

Son olarak. Rotterdam'daki Astronomi Yüksekokulu'nun üyelerinin, dünyanın bütün diğer bölgelerindeki yüksekokullardakiler -ve genelde bütün üniversitelerdekiler ve astronomlar- gibi, oldukça hafif bir dille söylersek, olmaları gerekenden biraz bile daha iyi, daha yüce, ya da daha akıllı olmadıklarını.

NOT: Aslında yukarıdaki önemsiz taslakla Bay Locke'un ünlü "Ay Öyküsü" arasında fazla benzerlik yok. Ama ikisi de *düzmece* niteliğini taşıdığından (biri şakacı, diğeri tamamen içten bir tonda olsa da) ve iki düzmece de tema olarak aynı şeyi, ayı aldığından - dahası, ikisi de bilimsel ayrıntılarla inanılır-lık kazanmaya çalıştığından - "Hans Pfaall"ın yazarı *kendisini savunmak için* kendi *jeu* d'esprit'sinin "Southern Literary Messenger"da, Bay L.'unkinin "New York Sun"da yayımlanmaya başlamasından üç hafta önce yayımlandığını belirtmeyi gerekli görüyor. Belki de var olmayan bir benzerliği kurgulayan bazı New York gazeteleri "Hans Pfaall"ı alıntıladılar ve onunla "Ay Düzmecesi'ni karşılaştırarak okuyup birinin yazarını diğerinde bulmaya çalıştılar.

"Ay Düzmecesi" sayıları bunu itiraf edebileceklerden daha fazla kişiyi kandırdığından, belki burada niye kimsenin kanmaması gerektiğini açıklamak -öykünün içindeki, gerçek karakterim ele vermeye yetmiş olması gereken ayrıntılara işaret etmek- eğlenceli olabilir. Aslında her ne kadar bu ustaca kurguda büyük bir hayal gücü sergilenmiş olsa da, olgulara ve genel benzeşime daha dikkat edilmesi ona çok daha büyük bir güç katabilirdi. Kamuoyunun bir an için bile olsa kandırılmış olması yalnızca astronomik konulardaki genel cehaleti sergilemektedir.

Ayın dünyadan uzaklığı 240.000 mil kadardır. Bir merceğin o uyduyu (ya da uzaktaki herhangi bir nesneyi) ne kadar yakın göstereceğim anlamak için

elbette uzaklığı camın büyütme, daha doğrusu mekana işleme gücüne bölmemiz gerekir. Bay L. lensine 42.000 katlık bir güç vermiş. 240.000'i (ayın gerçek uzaklığını) buna bölersek görünen uzaklığı buluruz: Beş mil artı beş bolü yedi mil. Bu uzaklıktan hiçbir hayvan görülemez; bırakın öyküdeki ayrıntıları verilen çok daha küçük nesneleri. Bay L. Sor John Herschel'in çiçekleri (Papaver rhoeaslan, vs.) algılamasından ve hattâ küçük kuşların gözlerinin rengini ve şeklini seçebilmesinden bahseder. Bundan kısa süre önce ise kendisi de merceğin çapı kırk beş santimden küçük nesneleri göstermeyeceğini görmüştür; ama bu bile, söylediğim gibi, merceğe çok fazla güç atfetmektir. Bu arada bu büyük camın Dumbarton'daki Bay Hartley ve Bay Grant'ın cam fabrikasında üretildiği söylenmiştir; ama Bay H. ve Bay G.'nin müessesesi düzmecenin basılmasından yıllar önce kapanmıştı.

Risale baskısının 13. sayfasında, yazar bir bizon türünün gözlerinin üstündeki "kıllı bir peçeden" bahsederken "Zeki Dr. Herschel hemen bunun hayvanların gözlerini ayın bizim bulunduğumuz tarafındaki periyodik ve aşırı uçtaki aydınlık-karanlık dönüşümünden korumak için Tanrı'nın bulduğu bir çare olduğunu anladı," demektedir. Ama buna doktorun "zekice" bir gözlemi olarak bakılamaz. Ayın bizim tarafımızdaki sakinlerinin karanlığı hiç yaşamadığı anlaşılıyor; böylece bahsedilen "aşırı uçlar" söz konusu edilemez. Güneşin yokluğunda dünyada bulutsuz bir havada dolunaydan geleninkinden on üç kat güçlü bir ışık alıyorlar.

Topografya baştan sona, Blunt'ın Ay Haritası'na uygun olduğu iddiasında bulunurken bile, onunla, diğer bütün ay haritalarıyla, hattâ büyük ölçüde kendisiyle çelişiyor. Pusula yönleri konusunda da içinden çıkılmaz bir karışıklık var. Yazarın bir ay haritasındaki yönlerin yeryüzündeki yönlerle uyum içinde olmadığından, doğunun solda olduğundan vs. habersiz olduğu anlaşılıyor.

Belki de eski astronomların kara noktalara verdiği *Mare* Nubium, *Mare Tranquillitatis, Mare Foecunditatis* vs. gibi belirsiz adlara kanan Bay L. aydaki okyanusların ve diğer geniş su kütlelerinin ayrıntılarını veriyor; oysa ayda böyle kütlelerin bulunmadığı astronomideki en su götürmez şekilde kanıtlanmış gerçektir. Aydınlıkla karanlık arasındaki sınırın karanlık noktaların herhangi birinden geçişi gözlenirken (ayın hilal ya da yandan fazlası parlak zamanında), bu hattın tırtıklı olduğu görülüyor; oysa, bu karanlık yerler sıvı olsa, düz olmaları gerekirdi.

21. sayfadaki yarasa adamın kanatlarının tarifi Peter Wilkins'in uçan adalı-

larının kanatlarını tarif edişinin kopyası. En azından bu basit gerçeğin şüphe uyandırması gerekirdi.

23. sayfada şunlar yazılı: "Bu uydu zamanın rahminde bir embriyo, kimyasal akrabalığın pasif öznesiyken bizim on üç kat büyük gezegenimizden ne çok etkilenmiş olmalı!" Pek güzel, ama hiçbir gökbilimcinin, özellikle de bilimsel bir dergide böyle bir cümle sarf etmeyeceğine dikkat edilmeli; çünkü dünya orada bahsedilen anlamda aydan on üç değil, kırk dokuz kat *büyüktür*. Benzer bir itiraz son sayfaların tümüne yapılabilir. Orada, filozof muhabir Satürn'deki bazı keşiflerden bahsetmeye başlarken o gezegen hakkında bir talebeye yakışan bilgiler verir - hem de Edinburgh Bilim Dergisi'ne!

Ama kurmacayı özellikle ele vermesi gereken bir nokta var. Diyelim ki ayın yüzeyindeki hayvanlar görülebiliyordu; - dünyadan bakan bir gözlemcinin dikkatini *ilk* ne çekerdi? Elbette ki şekillerinden, boyutlarından ya da başka tuhaflıklardan çok, şaşırtıcı *durumları*. Tavandaki sinekler gibi baş aşağı yürüyor halde görünmeleri gerekirdi. *Gerçek* gözlemci durumlarının tuhaflığı karşısında (bunu önceden biliyor olsa da) anlık bir şaşkınlık çığlığı atardı. *Kurgusal* gözlemci buna değinmez bile, ama bu yaratıkların tüm gövdelerini gördüğünden bahseder. Oysa onların yalnızca başlarının çapını görmüş olabileceği açıktır!

Sonuçta yarasa adamların boyutlarının ve özellikle de güçlerinin (örneğin öylesine seyrek bir atmosferde uçabilmelerinin - ayın atmosferi varsa tabii) ve hayvani ya da bitkisel varoluşa ilişkin diğer kurguların hemen hepsinin genel olarak bu konulara ilişkin tüm analojik uslamlamalara ters düştükleri; ve analojinin burada çoğu zaman nihai kanıtlamalara yol açacağı. Yazının başında Brewster ve Herscher'e atfedilen, "görüşün odaksal nesnesinden geçen yapay bir ışığın transfüzyonu'na vs. vs. ilişkin tüm fikirlerin en uygun tanımlaması "abuk sabuk" olan o mecazi yazım tarzına ait olduklarını belirtmeye gerek yok.

Yıldızlar arasındaki optik keşiflerin gerçek ve son derece belirgin bir limiti vardır - bu limitin doğasının belirtilmesi anlaşılması için yeterlidir. Eğer gerçekten tek gereken büyük merceklerin imal edilmesi olsa insan dehası bunun üstesinden gelirdi ve istediğimiz boyutta mercek elde ederdik. Ama ne yazık ki, merceğin boyutundaki ve bunun sonucunda mekana işleme gücündeki artışla orantılı olarak, nesnenin ışınlarının difüzyonu ondan gelen ışığı azaltır. Ve insan yetileri bu kötü durumun üstesinden gelmeye yetmemektedir; çünkü bir nesne, yalnızca ondan direkt olarak ya da yansıyarak gelen ışık aracılığıyla görülebilir. Böylece Bay Locke'un işine yarayabilecek tek *"yapay"* ışık onun yönlendirebileceği yapay bir ışık olurdu. Bunu "görüşün odaksal nesnesine değil, görülecek gerçek nesneye - yani aya yöneltebilmesi gerekirdi. Bir yıldızdan gelen ışık açık ve aysız bir gecede yıldızların tamamından gelen doğal ışık kadar zayıflayacak ölçüde difüzyona uğradığında, yıldızın artık pratik açıdan görünmez olduğu kolayca hesaplanmıştır.

Yakın zamanda İngiltere'de imal edilen Earl of Ross teleskobunun spekulumunun 4071 inçkarelik yansıma yüzeyi vardır; Herschel teleskobununki yalnızca 1811'dir. Earl of Ross'un metalinin çapı 2 metredir; kalınlığı kenarlarda 5.5 inç, merkezde 5 inçtir. Ağırlığı 3 tondur. Odaksal uzaklığı 15 metredir.

Geçenlerde ustaca yazılmış, benzersiz bir küçük kitap okudum. Başlığı şöyleydi: - "L'Homme dans la lvne, ou le Voyage Chimerique fait au Monde de la Lvne, nouuellement decouuert par Dominique Gonzales, Aduanturier Espanol, autremet dit le Courier volant. Mis en nötre langve par J. B. D. A. Paris, chez Francois Piot, pres la Fontaine de Saint Benoist. Et chez J. Goignard, au premier pilier de la grand' salle du Palais, proche les Consultations, MDCXLVII." S. 176.

Yazar eserini Bay D'Avisson adlı bir şahsın ingilizce eserinden çevirdiğini söylemektedir. Oysa bu ifadede korkunç bir belirsizlik var. Ten ai eu," demektedir, "l'original de Monsieur D'Avisson, medecin des mieux versez qui soient aujourd'huy dans la cönoissance des Belles Lettres, et sur tout de la Philosophie Naturelle. Je lui ai cette obligation entre les autres, de m'auoir non seulement mis en main ce Livre en anglois, mais encore le Manuscrit du Sieur Thomas D'Anan, gentilhomme Eccossois, recommandable pour sa vertu, sur la version duquel j'advoue que j'ay tire le plan de la mienne."

Bir takım konuyla ilgisiz ve Gil Bias tarzında ilk otuz sayfayı kaplayan maceralardan sonra yazar bir deniz yolculuğu sırasında hastalandığından ve tayfasının onu zenci bir uşakla birlikte St. Helena adasına bıraktığından bahseder. İkisi yiyecek bulma şanslarını artırmak için ayrılıp birbirlerinden olabildiğince uzakta yaşar. Bu yüzden haberleşmek için muhabere güvercinleri yetiştirirler. Bunlara zamanla hafif paketler taşımayı da öğretirler - ve paketlerin ağırlığı giderek artırılır. Sonunda çok sayıda güvercin yetiştirip yazarın kendisini taşıtmak akıllarına gelir. Bu hedef için ayrıntılarıyla tasvir edilen çelik oymalarla desteklenmiş bir makine yapılır. Burada Senyör Gonzales'in sivri fırfırlar ve koca bir perukayla, bir süpürgeye çok benzeyen ve kuyruklarından iplerle maki-

neye bağlanmış olan bir yabani kuğu *(ganza)* sürüsü tarafından havada taşındığını görürüz.

Senyör'ün anlatısındaki ayrıntılarıyla verilen ana olay çok önemli bir gerçeğe dayanır ki, bu okurdan kitabın sonunun yakınlarına dek gizlenir. Öylesine alışmış olduğu ganzalar aslında St. Helena'nın değil, ayın sakinleridir. Çok eski bir geleneğe göre her sene dünyanın bir bölgesine göç etmektedirler. Mevsimi gelince yurtlarına geri döneceklerdir tabii; ve yazar bir gün onları kısa bir yolculuk yapmakta kullanırken beklenmedik bir şekilde yukarı çıkarılıp kısa sürede uyduya götürülür. Burada pek çok tuhaflığın yanı sıra insanların son derece mutlu olduklarını; *kanunlarının* olmadığını; acı çekmeden öldüklerini; boylarının üç metreyle dokuz metre arasında değiştiğini; beş bin sene yaşadıklarını; İrdonozur adlı bir imparatorlarının olduğunu; on sekiz metre yükseğe sıçrayıp yerçekiminin etkisinden kurtulduktan sonra yelpazeler kullanarak uçabildiklerini görür.

Kendimi size kitabın genel *felsefesinden* bir örnek vermekten alıkoyamıyorum.

"Şimdi size," der Senyör Gonzales, "kendimi içinde bulduğum yerin doğasını anlatmalıyım. Bütün bulutlar ayaklarımın altındaydı, daha doğrusu benimle dünyanın arasında uzanıyordu. Yıldızlara gelince, *bulunduğum yerde* hiç *gece olmadığından görünüşleri hep aynıydı; her zamanki gibi parlak değil soluklardı* ve *ayın sabahları sahip olduğu görünüşü çok andırıyorlardı.* Ama sadece birkaç tanesi görülebiliyordu ve bunlar da (tahmin edebildiğim kadarıyla) dünyalıların gördüğünden on kat büyük görünüyordu. Dolunaya yalnızca iki gün kalmıştı ve ayın büyüklüğü korkunçtu.

"Yıldızların yalnızca yerkürenin aya dönük tarafında belirdiklerini ve ona yaklaştıkça daha büyük göründüklerini belirtmeyi unutmamalıyım. Ayrıca hava dingin de fırtınalı da olsa kendimi *hep ayla dünyanın tam arasında* bulduğumu da söylemeliyim. Bundan emin olmam için iki sebep vardı - kuşlarım hem düz bir çizgide uçuyordu; ve ne zaman dinlenmeye kalksak, *belirsizce yerkürenin üstünde sürükleniyorduk.* Çünkü dünyanın *doğudan batıya doğru,* hiç durmadan genelde dünyanın kutupları denilen gündönümü noktalarının değil, zodyak noktalarının üstünde döndüğünü söyleyen Copernicus'a katılıyorum ve bu meseleden daha sonra, Salamanca'da gençliğimde öğrenmiş olduğum ve sonra unuttuğum astrolojiye ilişkin bilgilerimi tazeleyecek zamanı bulunca uzun uzadıya bahsetmeyi düşünüyorum."

İtaliklerle belirtilmiş gafları bir kenara bırakırsak, kitabın zamanının güncel astrolojik fikirlerine ilişkin naif bir örnek olması açısından dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bunlardan birine göre "yerçekimi kuvveti" ancak dünyanın yüzeyinin ötesindeki kısa bir mesafeye dek etkide bulunuyordu ve bu yüzden de yolcumuz "belirsizce yerkürenin üstünde sürüklenmektedir" vs.

Başka "aya yolculuklar" da olmuştur, ama hiçbiri yukarıda bahsedilenden daha değerli değildir. Bergerac'ınki tamamen anlamsızdır. "American Quarterly Review"ün üçüncü cildinde söz konusu "Yolculuk"a ilişkin oldukça ayrıntılı bir eleştirel yazı bulunmaktadır; - bu eleştiride eleştirmenin yalnızca kitabın aptallığını mı, yoksa astronomi konusundaki kendi absürd cehaletini mi sergilediğini anlamak güçtür. Eserin adını unuttum; ama yolculuğun *vasıtası*-dostumuz Senyör Gonzales'in ganzalarından bile daha saçmadır. Maceracı yeri kazarken ayın güçlü bir şekilde çektiği tuhaf bir metali keşfeder ve hemen ondan bir sandık inşa edip, yere bağlayan ipleri kestikten sonra sandıkla birlikte uyduya uçuverir. "Thomas O'Rourke'nin Uçuşu" büsbütün horgörülemeyecek bir *jeu d'esprit'dir* ve Almancaya çevrilmiştir. Kahramanı Thomas aslında irlandalı bir soylunun avlak bekçisidir ve tuhaflıklarıyla bu öyküye esin kaynaklığı yapmıştır. "Uçuşa" bir kartalın sırtında, Bantry Koyu'nun ucundaki yüksek bir dağ olan Hungry Tepesi'nden başlanır.

Bu *kitapçıklarda* hedef hep hicivdir; tema Aylıların âdetleriyle bizimkilerin karşılaştırılmasıdır. Hiçbirinde yolculuğun ayrıntılarının *akla yakın* bir şekilde verilmesi yönünde bir çaba yoktur. Her birinde yazarlar astronomi konusunda tamamen cahil görünmektedir. "Hans Pfaall"da tasarım, gerçeğe benzerlik, bilimsel ilkeleri (konunun tuhaf doğasının el verdiği ölçüde) dünyayla ay arasındaki yolculuğa uygulama girişimi açısından orijinaldir.

1835